

**„HELLAD” NIMED.
ÜHEST LÄTITAUSTALISEST PEREKONNA-
NIMETÜÜBIST***

LEMBIT VABA

Eesti perekonnanimistus esinevat eventuaalset läti ainekst olen sissejuhatavalt käsitletud kirjutistes Vaba 2002: 267 jj ja Vaba 2003, puudutades mh Läti perekonnanimistu kujunemist, läti nimede kahesoolisuse süsteemi ja selle kajastust Eesti perekonnanimistus, meie läti päritolu perekonnanimede kronologiseerimisvõimalusi jt. Käesolev kirjutis jätkab läti päritolu nimede käsitlemist. Kirjutises tsiteeritud eesti nimematerjal pärineb peamiselt EPEAst ja isiklikust sedelkartoteegist, mis sünkroonse nimematerjali kõrval sisaldavad mõnevõrra ka diakroonset ainekstikku (sedelkartoteegi kohta vt lähemalt Vaba 2002: 267, 271–272), osaliselt ka muist allikaist (Vaba 2002: 290).

Üldtuntud tõsiasi on, et perekonnanimede päritolu eritelu pelgalt lingvistiliste võtete abil ei anna piisavalt usaldusväärset tulemust. Nimede, sealhulgas eriti perekonna- ja eesnimede etümologiseerimine on üldse nimeuurimise raskemaid ja problemaatilisemaid valdkondi. Käesoleva kirjutisega otsitakse kinnitust oletusele: analüüsi usutavus suureneb, kui lisaks arvatava läti apellatiivi kõrval on võimalik esile tuua läti perekonnanimede iseloomulikke kordulemente, seega esmajoones ees- ja järelliiteid. Morfoloogiliselt liitse ehitusega nimedes tuleksid neil juhtudel selge(ma)lt esile läti keelele omased struktuurimallid ja suureneks veendumus, et analüüsitud nimi on tõepoolest tekkinud läti keele ja kultuuri kontekstis. Eesliitelisi perekonnanimesid on Läti perekonnanimistus üpris vähe (Staltmane 1981: 40), Eesti perekonnanimistusse on neist jõudnud vaid mõni üksik (lähemalt Vaba 2002: 272). Morfoloogiliselt liitse ehitusega läti perekonnanimedes domineerivad järelliittega nimed.

* Käesolev lühiuurimus on valminud ETFi grandiprojekti nr 5409 „Edelapoolsete läänemeresoome keelte sõnavara ja kontaktid” raames.

Läti perekonnanimesid uuemal ajal põhjalikumalt uurinud Velta Staltmane pühendab suurema osa oma monograafiast järelliitliste perekonnanimede analüüsile. Ta toob esile 27 nimematerjalis esinevat järelliidet (Staltmane 1981: 40 jj). Staltmane on ühtlasi jälginud järelliidete esinemissagedust ja võimalust mööda ka levikutausta. Praktiliselt kõik need nimeliited osalevad *resp.* on osalenud apellatiivse sõnavara tuletusprotsessis, mistõttu peaaegu iga järelliitlist läti perekonnanime on võimalik kõrvutada apellatiivist homonüümiga.

Järelliitelised perekonnanimed

Käesolevas kirjutises vaadeldakse üksikasjalikumalt meie perekonnanimistu neid nimesid, mis sisaldavad võimalikku läti deminutiivset järelliidet või selle osa. Need liited on *-ið-*, *-ît-*, *-ul-* ja *-el*. Deminutiivliidetele *-ið-*, *-ît-*, *-ul-* ja *-el-* on eriline osa läti perekonnanimede kujunemise ajaloos. Nende esinemissagedus läti nimematerjalis on erakordselt kõrge (Staltmane 1981: 40), mis lubab kohe töö algfaasis oletada seda tüüpi nimede rohket leidumist ka Eesti perekonnanimistuses. On huvitav märkida, et mitteformaalses suhtluses võivad lätlased deminutiivliite *-ið-* või *-ît-* „külge haakida” ka sellistele perekonnanimedele, mis ametlikus pruuugis seda ei sisalda, nt mall *Šmits* –*Šmitiðð* või *Šmite* –*Šmitiite* (Staltmane 1981: 38). Läti deminutiivset tuletust iseloomustab sage deminutiivliidete topeldus, nt *-(i)t-* + *-ið-*, *-el-* + *-ît-*, *-ul-* + *-ît-* (Endzelīns 1951: 387). Deminutiivliidete topeldus tuleb esile ka apellatiividega korrelatiivsetes perekonnanimedes, nt *Akmentiðð* –*œ Akmentin*, vrd *akmens*, *akmen-t-ið-š* dem ‘kivi’, *Āboltiðð* –*œ Aboltin* (Hää), *Aboltōn*, *Abultin* (Hls), *Aboldōn*, vrd *ābols*, *ābol-t-ið-š* dem ‘õun; ristikhein’. Meie perekonnanimistu vähesed *elit-*, *ulit-*-nimed on siiski pigem leedu taustaga, nagu *Atelite*, *Latvelite*, *Ratkelite*, *Rimšelite*, *Semelit*, *Skirelite*, *Matulite*, *Tsepulite*, *Tšekulite*, *Tšepulite*.

Tuleb eriliselt rõhutada seda tõsiasja, et läti deminutiivliitelised nimed on minetanud (algse) deminutiivse tähenduse. Analoogiline näikse olukord olevat slaavi keeltes, kus nime deminutiivvormidel puudub vähendav, hellitav tähendus: deminutiivliitliste nimede ülesandeks on tähistada nimekandja järglasi. Hästi on see jälgitav nt poola *czyk*-liite semantika evolutsioonis: *Kowal-czyk* ‘väike sepp = sepa poeg’. Asjaomasel poola liitel on deminutiivne, aributiivne ja tegijat märkiv tähendus (Kovalev 1991: 94 jj).

***in*-nimed**

ið-lõpulised nimed on Läti perekonnanimistus väga erilisel kohal kas või juba seetõttu, et need on võrreldes teiste rühmadega väga suures arvulises ülekaalus. Kõne all on läti perekonnanimede kõige tüüpilisem liide. Lisaks sellele esindavad *ið*-nimed Läti perekonnanimistu n-õ kõige lätipärasemat kihistist: *-ið*- liitub peaaegu eranditult elavas keeles tuntud apellatiividele (Staltmane 1981: 41). See asjaolu hõlbustab läti ainese usutavamalt esiletoomist Eesti perekonnanimistus. Läti *ið*-nimede hulgas on siiski ka etimoloogiliselt läbipaistmatuid juhte, mille põhjuseks paljudel juhtudel on nime arvatav toponüümne päritolu (Staltmane 1981: 41). Järelliite *-ið*- abil tuletatakse tänapäeva läti keeles massiliselt apellatiivseid deminutiive. Läti mikroetnonüümides ja talunimedes esinev liiteelement *-ið*- lähtub tõenäoliselt ajaloolistest **inis*-lõpulistest substantiveerunud adjektiividest, millel pole olnud ega ole ka tänapäeval deminutiivse ega subjektiivse hinnangu nüanssi (lähemalt Vaba 2002: 277, samas ka viiteid asjaomasele kirjandusele). Suuremas osas läänslaavi keeltest võib täheldada analoogilist tendentsi: horonüümse taustaga etnonüümid on sündinud adjektiivse vaheastme kaudu (Kovalev 1991: 86–87). Läti *ið*-liide on võrreldav nt idaslaavi keeltele iseloomuliku *üöü*-liitega (nt vene *-äö*), mis samuti tuletab etnonüüme ja millel on seejuures ka deminutiivne ja atributiivne tähendus (Kovalev 1991: 55). Mõned Läti uurijad peavad läti *ið*-nimesid kunagisteks patronüümideks. Staltmane ei näi seda hüpoteesi sugugi pooldavat, vaid püüab *ið*-lõpuliste perekonnanimede ülipopulaarsust Läti perekonnanimistus seletada dainade keele mõjuga: *ið*-järelliitega laiendatud noomenite hulk on stiililistel ja meetrilistel kaalutlustel dainade keeles väga suur, ja dainad on Lätis olnud ja on tänapäevalgi väga armastatud (Staltmane 1981: 42). Seletuskatse on igati arvestatav. Kõnealune liide on iseloomulik läti talunimedele (tüüp *Ozoliði* pl nom, vrd *ozols* ‘tamm’). Läti *ið*-liitelised talunimed on sageli olnud vastavate perekonnanimede allikas. *in*-lõppu sisaldavad talunimed ja muudki *in*-järjendit sisaldavad toponüümid pole haruldased Lätiga piirneval alal Eesti poolel kogu etnilise ja riigipiiri ulatuses, aga ka kaugemal sisemaal. Tõenäoliselt on enamikul juhtudel tegemist läti algupärra toponüümidega. Alljärgnevalt on esitatud vaid mõned juhunäited, liikudes piki riigipiiri läänest itta: *Karlkrõmpstinu talu* (Hää Ikla), *Maardina talu* (Hel), *Mutsina ~ Mugina järv*, *Alapurina talu*, *Puurina talu*, *Raudine ~ Rautina järv*, *Valtina talu* (Krl), *Idina järv* (Vas Misso), *Maksina talu* (Ote).

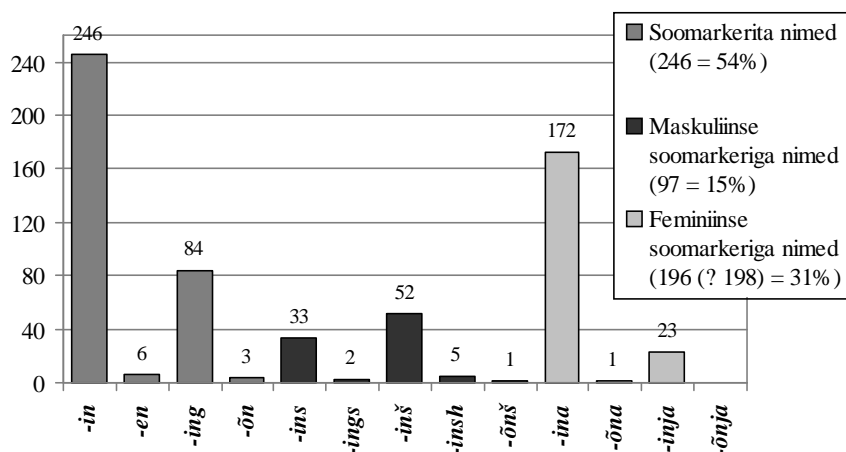
Vidzeme keskosa läti vanapärasest murdekeeles on *iðð-* ja *îts-* deminutiivid (< *-îtis*) segunenud, mis on võinud mõjutada selle piirkonna perekonnanimede lõpuformandi kujunemist. Maailmakuulsa Läti keeleteadlase ja Jānis Endzelīnsi perekonnanime dokumentaalne kuju oli enne gümnaasiumiaega *Endzelît* (mille tulevane kuulus omakäeliselt „võltsis” *Endzelîn’iks*), tema kaks venda kandsid aga *ið[ð]*-nime, vanem oli *Enzelið* ja noorem *Endzelið* (Saule-Sleine 1979: 158 jj).

Lõunaeesti taustaga *kene*-liitelised mikroetnonüümid (tüüp *võrukene*) ja kohanimed (tüüp *Koobakene*, *Päevakese*) jälgivad ülalkirjeldatud läti ja slaavi tuletusmalle. Julius Mägiste (1957: 219) on *võrukene*-tüüpi mikroetnonüümide kujunemisel oletanud võimalikku läti mõju. Nähtuse selgelt kagueestilist levikupilti silmas pidades tuleb laenuhüpoteesi pidada küllalt usutavaks. Hüpotees väärrib tõsist tähelepanu ja võib heita üllatavat lisavalgust Kagu-Eesti etniliste protsesside ajaloo tundmaõppimisel. *kene*-mikroetnonüümide probleemiga haakuvad vähemalt osaliselt ka Eesti perekonnanimistuse *kene*- (tüüp *Lõivokene*), *kese*- (tüüp *Poolakese*) ja (osaliselt) *ke*-liitelised (tüüp *Lõiveke*) nimed (lähemalt Vaba 2002: 278).

Eesti perekonnanimistuse leidub vähemalt kuni 632 läti päritolu *ið-* järelliitiga nime, mis moodustavad vähemalt 1/4 läti päritolu nimedest Eesti perekonnanimistuse. Võttes arvesse läti taustaga perekonnanimede ortograafilist ja mõningast murdelist variatiivsust, maskuliinsete sootunnuste elisiooni ning nimede feminiinseid korrelaate, moodustavad *in*-nimed meie perekonnanimistuse sageli kuni 6–7liikmelisi või veelgi pikema sarju (vt nt *in*-nimede sõnastikus sub *kiava*). Paljuliikmeliste nimesarjade läti päritolu oletus – võrreldes kaheliikmeliste *in-* ja *ina*-variandist koosnevate sarjadega – tundubki olevat märksa usutavam. Läti perekonnanimede tüüpilisima järelliite *ið-* esinemiskujud meie perekonnanimistuse on *-in*, *-en*, *-õn*, *-ing* (kokku vähemalt kuni 339 ehk 54% kõigist Eesti perekonnanimistuse läti taustalistest *in*-nimedest; võrdluseks: EPEAs on vähemalt 8551 *in*-nime, 2327 *en*-nime, 111 *õn*-nime ja 441 *ing*-nime) ja *-ins*, *-ings*, *-inš*, *-insh* (kokku vähemalt kuni 97 nime ehk 15%; võrdluseks: EPEAs on vähemalt 75 *ins*-, 6 *ings*-, 62 *inš*-, 1 *õnš*-, 4 *insh*-) ning *-ina*, *-õna*, *-inja*, *-õnja* (kokku vähemalt kuni 196 ehk 31% meie perekonnanimistuse *in*-nimedest; võrdluseks: EPEAs on vähemalt 8350 *ina*-, 123 *õna*-, 33 *inja*-, 2 (?) *õnja*-nime).

in-, *-en*-, *õn*- ja *ing*-lõpulised nimed on sooliselt markeerimata. Läti perekonnanimede maskuliinse sootunnuse *-s* ja *-š* elisioon on tavaline vanemas kihistisse kuuluvates perekonnanimedes (Vaba 2002: 274 jj),

mis lubab ilmselt väita, et need nimed tõepoolest esindavad valdavalt vanemat nimekihistist. Maskuliinset soomarkerit *-s*, *-š* (*-sh*) sisaldavad *ins-*, *ings-*, *inš-*, *insh*-lõpulised (s.o 15%) ja feminiinset soomarkerit *-a* sisaldavad *ina-*, *õna-*, *inja-*, *õnja*-lõpulised nimed moodustavad 31% läti taustalistest *in*-nimedest. Eestis võivad naisedki kanda maskuliinse tunnusega läti taustaga perekonnanime, kuid lähemad andmed (kui paljud, millistes Eesti piirkondades, miks) selle kohta puuduvad. Feminiinse soomarkeriga nimede küllalt suur osakaal läti taustaliste *in*-nimede hulgas kõneleb ühelt poolt nende hilisest ilmunisest Eesti perekonnanimistusse, kuid teiselt poolt võib see olla märk paljude sellesse rühma kuuluvate nimede hoopis muust, eelkõige ilmselt idaslaavi päritolust.

Joonis 1. Läti perekonnanimede iseloomuliku järelliite *-id*- esinemiskujud ja jaotumus eesti perekonnanimistusse

-in

in-nimesid on 246. Käesolevas töös on vaatlusest välja jäetud need *in*-nimed, mis läti kontekstis esinevad *inis*-lõpuga (tüüp *Admin* – lt *Adminis*).

-en

en-nimesid on 6. *id*-liidet on läti ortograafiareformi eelses traditsioonis võidud kirjutada *en* (lähemalt Vaba 2002: 282). Meie läti taustaga perekonnanimedes pole läti reformieelse kirjaviisi püsimine haruldane, nt *Preeden*, *Svirgsden* (probleemist lähemalt Vaba 2002: 279 jj).

-õn

õn-nimesid on 3. *õn*-lõpp osutab tõenäoliselt idaslaavi (vene) vahendusele, nt *Aboldõn*, *Aboltõn*.

-ing

ing-lõpulistest nimedest on läti päritolu kuni 84 nime. Läti vanimas ortograafiatraditsioonis on palataliseeritud [ò] kirjutatud kas lihtsalt *n*, diakriitikuga (põikkriipsuga) täiendatud *n* või täheühendiga, sagedamini *ng* või *nj*. Tänapäevast grafeemi ò hakati Lätis juurutama 1880. aastail (lähemalt Vaba 2002: 287). Meie läti taustaga perekonnanimed peegeldavad ühelt poolt kindlasti läti vanemat ortograafiatraditsiooni, kuid välistatud pole ka saksa *ing*-lõpuliste perekonnanimede fastsineeriv eeskuju. Läti nimeuurijad peavad läti perekonnanimede *ing(s)*-lõppu *ið(ð)*-lõpu germaniseeritud kujuks saksa *ing*-lõpuliste nimede eeskujul, mitte vanema ortograafia peegelduseks (Ozols 1965: 44–49; Siliðð 1990: 19; Staltmane 1981: 76). Läti esimese rahvusliku ärkamisaja õhustikus 19. saj teisel poolel kujunes *ings*-nimedest lätlusest ärapäordumise märk (kadakasakslus) ja üldise pilkerahе objekt. See asjaolu põhjustas Lätis massilist loobumist *ings*-lõpust selgelt lätiliku *iðð*-lõpu kasuks. Käesoleva kirjutise autoril on Eestist teada juhtum, kus lätitaustalise perekonnanime kandja on teadlikult loobunud *ing*-lõpust *in*-lõpu kasuks. Tundub, et mõningatel juhtudel on Eestis *-ing* vormitud *ind*-lõpuliseks (vt nt *in*-nimede sõnastikus sub *liepa*), kuid ühtki konkreetset teadet, mis seda oletust kinnitaksid, autori käsutuses esialgu pole. *ing*-nime kandvad veidravõitu läti noorsandid tuhisevad vilksamisi läbi ka eesti 19. saj lõpu kirjandusest (August Kitzbergi „Veli Hennus” (1901) kujutatud „iseäralik mees ja uue aja iseloomu algkuju” Beersing, Eduard Vilde naljajutu „Rääkiv siga” (1891) Riia kõhurääkija J. Osoling; mõlemad autorid elasid ja töötasid mõnda aega Lätis ja pidid seal valitsevate meeleoludega hästi tuttavad olema). Praegusaja Läti perekonnanimistus *ings*-nimesid peaaegu polegi (vt Staltmane 1981: 134): perekonnanimede kirjakuju range (mh ka *ings*-lõppu välistava) normimise kõrval tuleb pärsingu põhjuseks pidada *ings*-nimede pruukimisel kaasnevat ja tänapäevalgi selgelt tajutavat iroonilist varjundit. Eelõeldu annab vastuse küsimusele, miks meie perekonnanimistus pole ühtegi lätitaustalist feminiinse *a*-markeriga *inga*-nime. *ing*-nimede küllalt suur osakaal lätitaustaliste *in*-nimede hulgas kõneleb ühelt poolt nende suhtelisest kõrgest vanusest Eesti perekonnanimistus, kuid teiselt poolt võib see olla märk paljude sellesse rühma kuuluvate nimede hoopis muust, eelkõige ilmselt saksa päritolust.

-ins, -ings, -inš, -insh, -õnš

Seesuguste lõpuvariantidega, maskuliinset soomarkerit *-s* ja *-š* (*-sh*) sisaldavaid nimesid on kokku kuni 97, neist 33 *ins*-nime, 2 *ings*-nime, 56 *inš*-nime, 5 *insh*-nime, 1 *õnš*-nimi (võrdluseks: EPEAs on 75 *ins*-nime, 6 *ings*-nime, 62 *inš*-nime, 4 *insh*-nime, 1 *õnš*-nimi). *ins*- ja *inš*-nimed on läti *iðð*-nimede graafiliselt deformeeritud kujud, kus diakriitik *n*-i alt ja *š*-i katus on ära jäänud. *insh*-lõpus kajastatakse *š*-d *sh*-ga. *õnš*-lõpp osutab idaslaavi (vene) vahendusele, olles esindatud EPEAs ühe näitega *Lazdõnš*.

-ina, -õna, -inja, -õnja

Seesuguse lõpuvariantidega nimesid on kokku vähemalt kuni 196 kõigist *in*-järelliitelistest nimedest, neist 172 *ina*-nime, 1 *õna*-nimi, 23 *inja*-nime, 2 (?) *õnja*-nime. Läti perekonnanimede feminiinne soomarker on valdavalt *-a* resp. *-e*. Naised kannavad Eestis siiski tihti meessoo tunnustega perekonnanimesid (Vaba 2002: 279). Läti taustaga perekonnanimede kahepoolisuse püsimist ja traditsiooni juurdumist ning sellega harjumist Eestis on kahtlemata toetanud vene perekonnanimede massiline kahepoolisus. Siinkohal on huvitav juhtida tähelepanu sellele, et ajavahemikus 1930–1990 Tallinnas, Tartus, Võru- ja Hiiumaal eesti tüdrukutele pandud nimedes domineerivad vokaallõpulised nimed, sealjuures *e*- ja *a*-lõpulised moodustavad 54,4% kõigist selle perioodi naisenimedest (lähemalt Hussar 1998: 87). Läti taustaga perekonnanimede naissoo lõpud *-inja*, *-õna* ja *-õnja* (< *-iða*) ilmutavad idaslaavi (vene, valgevene) ortograafiatraditsioonile omaseid jooni.

Veidi *in*-nimede piiritlemisraskustest

in-lõpulised perekonnanimed võivad olla tekkinud väga erinevas keele- ja kultuurikontekstis, kuid Eesti oludes tuleb eelkõige ilmselt siiski arvestada kas germaani – peamiselt saksa ja rootsi – (*-in(g)*), eriti aga slaavi – peamiselt vene – (*-in*) päritolu võimalusega. Nii on Andrus Saareste (1934: 89) osutanud, et nt Ansekülast registreeritud *Polding*, *Prostang*, *Punding* on rootsi algupäraga nimed, Paistust registreeritud *Murakin* aga eesti-vene nn seganimi (sammas, 89).

Tuntud tõsiasi on Räpina perekonnanimistus esinevate *ing*-nimede esileküündivus: neid peetakse nimepanekuaegse (1822–1825) Räpina kirikuõpetaja Johann Friedrich Helli loomingu viljaks (Ritsing 1984: 159).

Mõningaid perekonnanimesid võib tüve ja *in*-lõpuosise koosanalüüsi põhjal interpreteerida nii läti kui slaavi (vene) perekonnanimena. Alljärgnevalt mõned näited. Perekonnanimi lt *Lapin*, vn *Lápin* seostub vastavalt apellatiividega lt *lapa* '(puu)leht' ja vn *lapa* 'käpp, (üle)k jalg' (vene perekonnanime tõlgendust vt Ungebaun 1989: 148), lt *Malin* – *mala* 'äär, serv, kallas', vn *Málin* lähtub hellitusnimest *Máloj* (Ungebaun 1989: 164), lt *Silin*, vrd *sils* 'okaspuumets, palu', vene perekonnanimi *Sílin* lähtub kreeka päritolu nimest *Síla*, vrd kreeka *Silas*. Vene keelekeskkonnas on läti *iõð*-nimed enamasti kohanenud *in*-nimedega (Ungebaun 1989: 279), nagu *Bérzin* (vrd lt *bęrzis* 'kask'), *Dábolin* (vrd lt *dąboliðð* 'ristik'), *Zárin* (vrd lt *zars* 'oks'), *Kál'nin*, *Kál'nyn* (vrd lt *kalns* 'mägi'), *Mázín* (vrd lt *mazs* 'väike'), *Rékstyn* (vrd lt *rieksts* 'pähkel'), *Ézerin* (vrd lt *ezers* 'järv'). Paljudel juhtudel aitab läti taustaga nimesid vene nimeainesest lahus hoida nimede tüveosa foneetiline struktuur, s.o läti keelele tunnusomaste häälikute ja nende järjendite esinemine *resp.* puudumine, nt diftongi *au* esinemine, vokaali *õ*, konsonantide *h, f*, häälikujärjendite *k + i, g + i* (järgsilbis) puudumine. Läti päritolu *in*-nimede tüveosa on valdavalt ühesilbiline, harva kahe- või enamasilbiline.

Siinkohal on oluline rõhutada mõningaid keelelisi ja kultuuriloolisi seiku, mis käesoleva teemaga seostuvad. Lätitaustaliste perekonnanimedega on Eestisse kandunud 17. sajandil väljasurnud muinaspreisi keeleainest (vt *in*-nimede sõnastikus sub *gaidas, guds*). Meie lätitaustalised perekonnanimed sisaldavad väärtuslikke viiteid väga arhailisele läti mütolooiakihistisele (vt *in*-nimede sõnastikus sub *D:ækla, Ūsiðð*), samuti nüüdseks juba ammuilma hääbunud metsamesindusele (vt *in*-nimede sõnastikus sub *aulis, dreve, kociðð, pulciðð*). Eesti lätitaustalistes perekonnanimedes on esindatud dainakeelne sõnavara (vt nt sub *altiðð, bâliðð*), kitsalevikuline ja üpris haruldane murdesõnavara (vt nt sub *balda, lægzda, lægzds, zamba*), mitmed ilmsed arhaismid (vt sub *lavis*), ootuspäraselt muidugi etnonüümid (vt nt sub *guds* ja *gudiðð, leitis, líbis*).

Selles töös on teadlikult vaatlusest kõrvale jäetud ilmselt Läti kaudu Eestisse tulnud, kuid selgelt muud kui läti päritolu nimed, nagu nt *Baribins, Bukaškins, Buklagins, Drobinins, Fasputins, Jaškins, Kargaikins, Kurtšins, Malavkins, Miškins, Narubins, Nevalins, Ozjorkins, Voišins* (tegemist on slaavi, peamiselt vene algupära nimedega), *Bolšteins, Goldšteins, Gruntšteins, Kirsteins, Mertins, Veinsteins, Veinšteins, Višteins* (germaani, peamiselt saksa algupära nimed) jt.

it-nimed

Rööbiti *ið*-liitega tuletatakse läti keeles deminutiive järelliitega *-ît*. Paljudes läti murretes ja eriti normikeeles on *ît*-liite kasutussfäär palju piiratum kui *ið*-liitel (Endzelîns 1951: 386–387), mis võiks ehk seletada tõika, et deminutiivse formandi *-ît(i)s* esinemissagedus Läti perekonnanimistuses on tunduvalt väiksem kui *-iðð* puhul. Sagedamad *ît(i)s*-nimed Lätis on nt *Rudzît(i)s*, *Eglît(i)s*, *Zâlît(i)s*, *Gailît(is)*, *Upît(i)s*, *Priedît(i)s*, mis on esindatud ka Eesti perekonnanimistuses. Kõnealune järelliide liitub peaaegu eranditult elavas keeles tuntud apellatiividele. See asjaolu hõlbustab läti ainese esiletoomist meie *it*-nimede hulgast. Vastavaid deminutiivliitelisi tuletisi läti keel apellatiividena enamasti siiski ei rakenda (MLLVG I: 131). Staltmane järgi ei avane Läti perekonnanimistusest ca 600 *ît*-nimest vaid umbkaudu 50 läti üldnimevara abil (Staltmane 1981: 45). Eesti perekonnanimistuses esineb läti *-ît*- graafiliselt (ja foneetiliselt) deformeeritud kujul *-it(-)*, s.o vokaali *i* pikkus jääb praktiliselt alati kajastamata (vt siiski ptk *-iht*).

Enamik Eesti perekonnanimistuse *it*-nimedest on läti päritolu. Läti *ît*-*is*-lõpu esinemiskujud Eesti perekonnanimistuses on järgmised.

-it, {-ith}

Tänapäeva Eesti perekonnanimistust iseloomustab *Vt*-lõpuga perekonnanimede suur sagedus võrreldes eestistuseelse seisuga (Alvre 1998: 347). Ühe osa seda tüüpi nimedest moodustavad läti päritolu *it*-lõpuga sooliselt markeerimata perekonnanimed (tüüp *Laatsit*, *-i*). EPEA registreerib 228 *it*-nime, millest suurem osa on ilmse läti taustaga. *i*-vokaali pikkus liites jääb Eestis (üldiselt) kajastamata.

Valik näiteid: *Apsit* – lt *Apsîtis*, vrd *apse* ‘haab’, *Banit* – lt *Bânîtis*, vrd *bân(i)s* ‘der Haufe, Schwarm, die Reihe / kuhi, lasu’ ME I: 272, *Bedrit* – lt *Bedrîte*, vrd *bedre* ‘auk, lohk’, *Birit* – lt *Birîtis*, vrd *bire* ‘ausgerieseltes Korn; eine Anzahl (von Schafen), die Herde / kari’ ME I: 297, *Cekulit* (Vil), *Tsekulit* – lt *Cekulîtis*, vrd *cekuls* ‘tutt’, *cækul(i)s* ‘der Zopf, Schopf; das lange Haar der Kühe zwischen den Hörnern; der Träger des Zopfes; die Troddel, Quaste, der Büschel; der Dachfirst; ein kleines Wäldchen auf freier Fläche / (juukse)tutt jt’ ME I: 368, *Drikkit* – lt *Driîtis*, vrd *driîi* ‘murd’ der Buchweizen / tatar’ ME I: 499, *Eglit* (Tor) – lt *Eglîtis*, vrd *egle* ‘kuusk’, *eglîte* dem ‘kuuseke, näärikuusk’, *Gailit* (Vil, Kõp, Tartumaa Pühajärve v, San, Pärnu); *Gailith* (Hää), ? *Kailit*, – lt *Gailîtis*, vrd *gailis*

‘kukk’ (vt ka Saareste 1934: 88), *Kakit* (Amb, Rõu Ruusmäe v) – lt *Kaĩtis*, vrd *kaĩs* ‘kass’ (nii ka Saareste 1934: 88), *Kallit* – lt *Kallĩtis*, vrd *kalns*, murd *kalls* ‘mägi’, *Karnit* – lt *Karnĩtis*, vrd *karns* ‘ausgehungert, hager, mager / nälginud, kõhn’, ME II: 163, *Kaurit* – lt *Kaurĩtis*, vrd *kaurs* ‘ein Brachfeld oder hümpelige Trift / kesapõld’, *kauri* ‘eine Art Pflanzen mit länglichen Blättern in alten Flussbetten, deren Wurzeln den Kalmuswurzeln ähneln, und die man zum Aufbewahren von Krebsen in Fischkummen gebraucht / mingi kalmusetaoline taim’ ME II: 177, *Laatsit* (Võ), *Lacit* (Vas), *Latsit*, *Lahzit* (Hel, Vas) – lt *Lacĩtis*, vrd *lacis* ‘karu’, *Meesit* (Hel) – lt *Miezĩtis*, vrd *miezis* ‘das Gerstenkorn / odratera’, *mieþi* pl ‘oder’, *miezĩtis* (scherzweise) ‘das Bier / kesvamärjuke’ (ME II: 657), *Needrit* – lt *Niedrĩtis*, vrd *niedre* ‘pilliroog’, *Norit* – lt *Norĩtis*, vrd *nora* ‘sööt, -i’, *Osit* – lt *Osĩtis*, vrd *osis* ‘saarepuu’, *Osolit*, *Ozolit* – lt *Ozolĩtis*, vrd *ozols* ‘tamm, -e’, ? *Predit* – lt *Priedĩtis*, vrd *priede* ‘mänd’, *Raudith* – vrd *rauda* ‘särg (*Rutilus rutilus*)’, *Rozit* – lt *Rozĩtis*, vrd *roze* ‘roos (lill)’, *Rudit* – lt *Rudĩtis*, vrd *ruds* ‘ruuge’, *Rudsit* (Kan) – lt *Rudzĩtis*, vrd *rudzi* ‘rukis’, *Zalit* – lt *Zalĩtis*, vrd *zãle* ‘rohi, hein’, *Zemit* – lt *Zemĩtis*, vrd *zeme* ‘maa, muld’, *Tseplit* – lt *Ceplĩtis*, vrd *ceplis* ‘põletusahi’, *Tsirit* – lt *Cirĩtis*, vrd *cirvis*, *ciris*, *cirĩtis* murd ‘kirves’, *Udrit* – lt *Udrĩtis*, vrd *ũdrs* ‘saarmas’, *Vilnit* (Vas Misso v) – lt *Vilnĩtis*, vrd *vilnis* ‘laine’ jt.

{-iht}

EPEA registreerib 9 sellise lõpuga nime, kuid ühtki neist pole võimalik usutavalt osutada läti päritolu nimeks. *ih*-järjend on läti reformieelse ortograafias märkinud pikka *i*-d, kuid liidete (antud juhul *õt*-liite) vokaalide pikkust ortograafiareformi eelsel ajal reeglina siiski ei kajastatud (Vaba 2002: 281). Eestis registreeritud sooliselt markeerimata nimekuju *Gailiht* – lt *Gailĩtis*, vrd *gailis* ‘kukk’ esindab seega järgsilbi vokalismi seisukohalt küllalt erandlikku (võimalik, et saksapäraselt) ortograafiat. Praegusaja Eesti perekonnanimistus *Gailiht*-nimekuju ilmselt ei esine. Meie perekonnanimistu *iit*-nimede hulgas – neid on EPEAs 46 – läti taustaga nimesid ei esine.

-et

õt-liidet on läti ortograafiareformi eelses traditsioonis võidud kajastada *et*-ga (lähemalt Vaba 2002: 282). Meie läti taustaga perekonnanimeses pole läti reformieelse kirjaviisi püsimine haruldane (probleemist lähemalt Vaba 2002: 279 jj). EPEA registreerib 285 *et*-nime. Võimaliku läti

taustaga nimed võiksid ehk olla *Eglet*, vrd *Eglit*, *Eglite*, *Eglitis*, *Eglits* – lt *Eglīt(i)s* (*egle* ‘kuusk’), ? *Kalnet* – lt *Kalnītis* (*kalns* ‘mägi’), ? *Kurmet* – lt *Kurmītis* (*kurmis* ‘mutt’), *Miilet*, vrd *Miilits* – lt *Mīlītis* (*mīla* ‘armastus’), *Semet*, *Semmet*, vrd *Zemīt* – lt *Zemītis* (*zeme* ‘maa, muld’).

-itis

Vaadeldav lõpuosis sisaldab läti perekonnanimedele iseloomulikku meessootunnust *-is*, kuid Eesti oludes ei tarvitse *-(i)s* peegeldada nimekandjate tegelikku soolist diferentsi (lähemalt Vaba 2002: 272 jj). EPEA registreerib 70 *itis*-nime.

Valik näiteid nimedest, millel on arvatav läti taust: *Dantsitis* (Vil) – lt *Dancītis*, vrd *dancis* ‘ein Krummholz; ein Radfelge / look, rattapöid’, *dandzis* ‘der Kranz, die aus einem Stück bestehende Radfelge / rattapöid’, *dancis* ‘der Tanz / tants’, *Dzenitis* – lt *Dzenītis*, vrd *dzenis* ‘rähn’, *Eglitis* – lt *Eglītis*, vrd *egle* ‘kuusk’, *eglīte* ‘kuuseke, näärikuusk’, *Elksnitis* – lt *Elksnītis*, vrd *elksnis* ‘lepp’, *Kakitis* – lt *Kaītis*, vrd *kaīis* ‘kass’, *Libitis* – lt *Lībītis*, vrd *lībis* ‘der Live / liivlane’ ME II: 476, *Lusitis* – lt *Lūsītis*, vrd *lūsīs* ‘ilves’, *Malitis* – lt *Malītis*, vrd *mala* ‘äär, serv, kallas’, *Plumitis* – lt *Plūmītis*, vrd *plūme* ‘ploom’, *Rozitis* – lt *Rozītis*, vrd *roze* ‘roos (lill)’, *Saulitis* – lt *Saulītis*, vrd *saule* ‘päike’, *Zalitis* – lt *Zālītis*, vrd *zāle* ‘rohi, hein’, *Tsiritis* – lt *Cirītis*, vrd *ciris*, *cirītis* ‘murd’, *cirvis* ‘kirves’, *Upitis* – lt *Upītis*, vrd *upe*, *upīte* dem ‘jõgi’.

Läti *aitis*-lõpulised perekonnanimed sisaldavad õieti järelliidet *-ait-* ja on enamasti leedu päritolu, lokaliseerudeski eelkõige Leeduga külgnevatel Lõuna-Läti piirialadel. Kõnealuse liitega tuletatakse leedu keeles deminutiive ja patronüüme, läti keeles esineb *-ait-* peamiselt rühma märkiva liitena. *ait*-nimede hulk pole Lätis suur (Staltmane 1981: 82–83). Eesti perekonnanimistu *ait*-nimede päritolu on samuti raske määratleda: enamasti pole võimalik otsustada, kas tegemist on läti või leedu päritolu perekonnanimega (tüüp *Ēepaitis* – lt *Ēepaitis*).

-īts

Läti *īts*-nimed [hääldus: *-îc*] on õieti *ītis*-nimede foneetiliselt redutseeritud kujud, mis on väga iseloomulikud läti murde- ja kõnekeelele (Staltmane 1981: 27). Läti keelekorralduse vääramatuks nurgakiviks on üha olnud püüe normida perekonnanimede ortograafiat ja morfoloogiat samadest põhimõtetest lähtuvalt kui üldnimesid. Eelöeldu peaks selgitama, miks *īts*-lõpulisid perekonnanimesid on Lätis järjekindlalt tahetud

normida *îtis*-lõpulisteks. Läti keelikuile on olnud pinnuks silmas Nõukogude Lätis iidolkirjanikuks tõusnud Andrejs Upîtsi perekonnanime murdeline kuju, andes põhjust rohketeks poleemilisteks sõnavõttudeks (vt nt Karulis 1974: 57 jj): kirjanik keeldus energiliselt oma perekonnanime allutamast kehtestatud normingule *Upîtis*, apelleerides kodumurde normikeelest lahknevale uususele. Pärast kirjaniku surma (kirjanik suri 1970) on Lätis ilmunud kirjutisi, milles on kutsutud üles normima kirjaniku perekonnanimi „õigeks”, s.o *Upîts –Ûpîtis*.

EPEA registreerib 715 *its*-nime, mille hulgast läti nimesid võimaldab suhteliselt hõlpsasti esile tuua nende ilmne seos läti üldnimedega. On täiesti ootuspärane, et meil on läti *its*-nimesid märksa enam kui *itis*-nimesid, sest puudub ju ülalkirjeldatud normisurve.

Siinkohal olgu esitatud valik näiteid nimedest, millel on ilmne läti taust. Läti nimed on esitatud Staltmane järgi; kui *îts*-nimekuju pole tänapäeva Läti perekonnanimistus (enam registreeritud, on esitatud *îtis*-kirje: *Cepurîts* – lt *Cepurîts*, vrd *cepure* ‘müts, kübar’, *Eglîts* – lt *Eglîts*, vrd *egle* ‘kuusk’, *eglîte* ‘kuuseke, näärikuusk’, *Kirbits* (Rõu Viitina v) – lt *Îrbîtis*, vrd *îrbis* ‘kõrvits’, ? *Kulîts* – lt *Kulîtis*, *Îulîtis*, vrd *kule* ‘paun, kott, teemoonakott’, *îulis* ‘die Keule / nui, tambits’ ME II: 391, *Linîts* – lt *Linîtis*, *Linîtis*, vrd *lini* ‘lina’, *lînis* ‘linask (kala)’, *Maurîts* – lt *Maurîts*, vrd *maurs* ‘muru’, ? *Miilîts*, ? *Milîts* – lt *Mîlîtis*, vrd *mîlîtis* ‘mein Lieber, meine Lieben / kallim’ ME II: 645, *müð* ‘armas, kena, kallis’, ? *Noorîts* – lt *Norîtis*, vrd *nora* ‘sööt, -i’, *Pukîts* (Hls), *Pukkîts* (Hls) – lt *Puîts*, vrd *pué*, *puîte* dem ‘lill’ < lv Salatsi *puk’k*, *put’r* id. (Saareste 1934: 98 on arvanud, et nime tähendus ja etümoloogia on ebaselged), ? *Pungîts* – lt *Puðîits*, vrd *puðîis*, *puðie* ‘ein an einen Baum gehängter Bienenstock; ein aus Brettern zusammengezimmertes, in einen Baum zu hängendes Starenhäuschen / kosal; kuldnokapuur’ ME III: 413, *Purîts* – lt *Purîts*, *Pûrîtis*, vrd *pûrs* ‘vakk (mõõt); veimevakk’, *Putrîts* – lt vrd *putra* ‘puder’, *Raudîts*, ? *Rautîts* – lt vrd *rauda* ‘särg (Rutilus rutilus)’, *Saulîts* – lt *Saulîts*, vrd *saule* ‘päike’, *Zalîts* – lt *Zâlîts*, vrd *zâle* ‘rohi, hein’, *Upîts* – lt *Upîts*, vrd *upe*, *upîte* dem ‘jõgi’.

-ite

Tänapäeva läti nimesüsteemis osutab lõpuvokaal *-e* ühis- ja naissoolistele perekonnanimedele. EPEA registreerib 290 *ite*-nime. Neist võimalik läti päritolu on nimedel *Alksnîte* – lt *Alksnîte*, vrd *alksnis* ‘lepp’, *Berite* – lt *Berîts*, vrd *beris* ‘ein Knabe von 10–18 Jahren / poiss vanuses 10–18’,

berītis ‘ein Knabe unter 10–12 Jahren / poiss vanuses 10–12’, *bæri* ‘die Kornabgabe; Magazinschüt-tung, Tribut / magasinivili’ ME I: 280, *Dzenite* – lt *Dzenîte*, vrd *dzenis* ‘rähn’, *Eglite* – lt *Eglîte*, vrd *egle* ‘kuusk’, *eglite* ‘kuuseke, näärikuusk’, *Kivite* – lt *Í îvîte*, vrd *í îvîte* ‘kiivitaja’, *Kursite* – lt *Kursîte*, vrd *Kursîði* (kohanimi Lääne-Kuramaal (Endzelīns 1951: 387)), *kursi* ‘die Kuren / kuurid (hõimunimi)’ ME II: 325, *Lusite* – lt *Lûsîte*, vrd *lûsis* ‘ilves’, *Odite* – lt *Odîte*, vrd *ods* ‘säask’, *Rudzite* – lt *Rudzîte*, vrd *rudzi* ‘rukis’, *Saulite* – lt *Saulîte*, vrd *saule* ‘päike’, *Spolite* – lt *Spolîte*, vrd *spole* ‘niidirull, värten’, *Zalite* – lt *Zâlîte*, vrd *zâle* ‘rohi, hein’, *Tsirite* – lt *Cirîte*, vrd *ciris* ‘murd’, *cirvis*, ‘kirves’, *Vezite* – lt *Vçzîte*, vrd *vçzis* ‘vähk’.

Meie perekonnanimistu *ite*-nimedest moodustavad valdava osa *aite*-nimed, kuid need on enamasti ühemõtteliselt leedu päritolu (tüüp *Aleksandrovaite*).

***el*-nimed**

Staltmane (1981: 46 jj) järgi on läti perekonnanimistus üle 500 *el*-nime, millest vaid sajakonna puhul on võimalik osutada seosele apellatiivse tüvega. Põhjus on eelkõige selles, et kõnealused perekonnanimed on päritolult heterogeensed, ja vaid väike osa vaatlusalustest perekonnanimedest sisaldab ühisbalti järelliidet *-el-*. Real juhtudel pole seost *el*-tuletise ja tuletusaluse vahel enam võimalik osutada, nt *Abel* – lt *Âbel(i)s*, vrd *âbele* ‘õunapuu’ ←? (Endzelīns 1951: 341, 343). Tänapäeva läti keeles on liide väheproduktiivne ja semantiliselt mitmetähenduslik. Teatavat aktiivsust ilmutab kõnesolev liide pejoratiivse varjundiga deminutiivide tuletamisel (MLLVG I: 93). Leedu *el*-tuletistel selline pejoratiivne nüanss puudub. *el*-liiteliste apellatiivide ja ka perekonnanimede sagedus ongi suurem Leeduga külgnevas Zemgale piirkonnas, mida peetakse (vähe-malt osaliselt) leedu mõjuks (Endzelīns 1951: 343–344). Eesti perekonnanimistu *elis*-nimed on peaaegu eranditult balti päritolu, kuid sageli on raske piiritleda, kas tegemist on läti või leedu nimega (tüüp *Kalvelis*, vrd läti ja leedu *kalvis* ‘sepp’).

el-is-liite esinemiskujud meie perekonnanimistus on järgmised.

-el

el-lõpp esindab sooliselt markeerimata perekonnanimesid. EPEA registree-rib 1050 *el*-nime. Võimalik läti taust võib olla nimedel *Abel* – lt *Âbel(i)s*,

vrđ *âbele* 'õunapuu', *Ausel* – lt *Auþelis*, vrđ *auzas* 'kaer', *Auþeles*, *Auþeiï* (talunimed) LVV I:1: 57–58: *auzas*, ? *Enzel* – lt *Endzelis*, vrđ *Endzele*, *Enzeï* (kohanimed) LVV I:1: 273, *Gaidel* – lt *Gaidelis*, vrđ *gaidelis* (< ld *gaidys* 'kukk') 'ein junger, kleiner Hahn / pisike noor kukk' ME I: 583, *gaidît* 'ootama', *Kurmel* (vrđ ka *Kurme*) – lt *Kurmelis* (vrđ *kurmelis* 'rünt (kala)' (Laumane 1973: 97–98), *kurmis* 'mutt'), *Latvel* (vrđ ka *Latvelis*) – lt *Latvelis* (vrđ *latvis* 'lätlane'), *Preedel* – lt *Prędelis*, *Skrivel* – lt *Skrîvelis* (vrđ *skrîvelis*, *skrîveris* 'kirjutaja'), *Stupel* ja *Stuppel* (Hls) – lt *Stupelis*, vrđ ? *stupe* 'eine schlanke, geschmeidige Gerte, Rute / ritv, hudi, vemmal' ME III: 1107, *Tirel* – lt *Tîrelis*, vrđ *tîrelis* 'ein Morast, ein zum Heuschlag gereinigter Morast / (heinamaaks puhastatud) soo' ME IV: 203, *Tsemel* – lt *Zemels*, *Zęmels*, vrđ *zeme* 'maa, muld', *zęmele* 'ein Schalbrett, ein Schalkante, das von der Seite des Balkens abgesägte Brett / lauapind' ME IV: 715, ME II: 816 sub *nuomala*.

-elis

Vaadeldav lõpuosis sisaldab ühisbalti järelliidet *-el-* ja läti perekonnanimedele iseloomulikku meessootunnust *-is*, kuid Eesti oludes ei tarvitse see peegeldada nimekandjate tegelikku soolist diferentsi (lähemalt Vaba 2002: 272 jj). EPEA registreerib 37 *elis*-nime, millest läti taustaga nimede hulka võiks arvata nimed *Ribelis* – lt *Rîbelis*, vrđ *rîba* 'der Lärm, das Gepolter, Getöse / lärm, müra', *rîbas* 'Steinpilze / mingi seen' (< vlgvn *gribû*) ME III: 534, *rîbeles* 'eine Milchsuppe / piimasupp' EH II: 375, *Latvelis* – lt *latvis* 'lätlane', *Ubelis* – lt *Ubelis*, *Ûbelis*, vrđ *ûbelis* 'ein scheckiges Pferd / õunik hobune', *ûbele* 'eine Art Wildtaube / metstuvi' ME IV: 403.

-els

Läti *els*-nimed on õieti *elis*-nimede foneetiliselt redutseeritud kujud, mis on iseloomulikud läti murdekeelele. EPEA registreerib 21 *els*-nime, millest võimalik läti taust on nimel *Abels* – lt *Âbels*, vrđ *âbele* 'õunapuu'.

-ele

Lõpuvokaal *-e* osutab tänapäeva läti nimesüsteemis ühis- ja naissoolistele perekonnanimedele. EPEA registreerib 16 nime, neist võimalik läti päritolu on nimedel *Abele* – lt *Âbele*, vrđ *âbele* 'õunapuu' ja *Ziemele* – lt *Ziemele*, vrđ *ziemeï* 'põhi (ilmakaar)', *ziemelis* 'põhjatul' ← *ziema* 'talv'.

ul-nimed

Ühisbalti järelliidet *-ul-* sisaldavaid läti perekonnanimesid on enamasti võimalik kõrvutada vastava *ul*-liitelise apellatiiviga. Algselt deminutiivne *ul*-liide on tänapäeva läti keeles väheproduktiivne.

Isikut märkivatel tuletistel on enamasti negatiivne konnotatsioon (Endzelīns 1951: 346 jj; Staltmane 1981: 59). *ul*-tuletised on sageli väga lokaalse iseloomuga murdesõnad, nt *virbulis* 'kaardikepp' ← **irbs*, siit perekonnanimi *Virbulis* – lt *Virbulis*. Suurima sagedusega *u(li)s*-nimed Läti perekonnanimistus on *Cīrulis* (vrd *cīrulis* 'lõoke'), *Zvirbulis* (vrd *zvirbulis* 'varblane'), *Mēpulis* (vrd *mēpulis* 'metsaelanik'). Paljud *ul*-liitelised läti perekonnanimed kujutavad endast isikunimede deminutiivseid laiendeid (tüüp *Andpulis* ← *Andps*). Neid käesolevas töös ei jälgita.

ul-is-lõpu esinemiskujud meie perekonnanimistus on järgmised.

-ul

EPEA registreerib 221 sellise lõpuga nime. Läti taustaga sooliselt markeerimata *ul*-nimed on näiteks *Augul* – lt *Augulis*, vrd *augulis* 'kasvandik', *Bartul* – lt *Bārtulis*, vrd ? *bārt* 'kärkima, tõrelema, noomima', *Budul* – lt *Budulis*, vrd *budulis* 'see, kel on kombeks kõik välja nuhkida = kas mēdz visu izrakdāt', *Bumbul* – lt *Bumbulis*, vrd *bumbulis* 'mugul', ? *Grigul*, ? *Krigul* (Räp), ? *Kriggul*, ? *Krikul*, vrd *Kriguli küla* (Rõu Haanja) – lt *Grigulis*, vrd ? *grigulis* 'eine rundgebogene Gänsegurgel, ein Röllchen, worauf Garn gewickelt wird, ein Violchen; die Luftröhre / rull, millele keritakse lõng' ME I: 654, *Grindul* – lt *Grindulis*, vrd *grindulis* 'rünt (kala)', *Kabul* – lt *Kabulis*, vrd *kaba*, *kabe* 'die Sparre mit einem Abstumpf od. Wurzelende beim Lubbendach; ein krummer, schlittensohlenartig gewachsener Baum; ein Hölzchen zum Befestigen der Bank in den Bööten; ein Watenetz / paar (sarikas) jt' ME II: 129, *Karul* – lt *Karulis*, vrd *karulis* 'etwas, was hängt, das Gehänge / ripats' ME II: 165, *Kikkul* – lt *Íikulis*, vrd *Íikuü* (küla- ja talunimi) LVV I:2, 219: *íikulas*, *Kozul* – lt *Kozulis*, vrd *kuozuls* 'ein Bienenstock; ein Käfig für Stare; ein runder, geflochtener Korb / kosal' ME II: 350, ? *Kukkul* – lt *Kukulis*, vrd *kukulis* 'leivapäts; külakost', *Masul* (Rõu Ruusmäe) – lt *Mazulis*, *Masulis*, vrd *mazulis* 'lapsuke, maimuke, mudilane; linnu-, loomapoeg', *Mezul*, *Mēpul* – lt *Mēpulis*, vrd *mēpulis* 'metsaelanik', *Pudul* – lt *Pudulis*, vrd *pudule* 'murd (< sks *Buddel*) 'die Flasche / pudel' ME III: 402, *Puntsul* – lt *Punculis*, vrd *punculs* 'ein in einem Baume befestigtes

Starenhäuschen / kuldnokapuur' ME III: 412, *Ramul*, *Rammul* – lt *Ramulis*, vrd *ramuliòì* 'eine wohlriechende Pflanze / mingi hästilõhnav taim' ME III: 476–477, *Ruskul* – lt *Ruskulis*, vrd *ruska* 'ein unruhiger, ausgelassener Mensch, ein Übermütiger, Alberner / rahmeldis', *rusks* 'rötlich-schwarz / punakasmust' ME III: 563, *Sarmul* – lt *Sarmulis*, vrd *sarmulis* 'der Hermelin, das Wiesel; das Kaninchen / nirk; kodujänes' ME III: 722, *Svirbul* (Hls) – lt *Zvirbulis*, vrd *zvirbulis* 'varblane', *Taukul* – lt *Taukulis*, vrd *tauki* 'rasv', *Tirul* (Rõu Misso), *Tirrul* (Vas) – lt *Tirulis*; vrd *tîrulis* = *tîrelis* 'soo' ME IV: 204, *tirulis* 'ein Flatterhafter' ME IV: 197, 'wer ohne Grund Unruhe erregt / rahmeldaja' EH II: 684, *Tsirul*, ? *Tsirrul*, *Zirul* – lt *Cîrulis*, vrd *cîrulis* 'lõoke', *Vabul*, *Vabbul* – lt *Vabulis*, vrd *vabole*, *vabule*, *vabulis* murd 'sitikas, põrnikas', *Vagul* – lt *Vagulis*, vrd *vagul(i)s* murd 'sitikas, põrnikas', *Virbul* (Narva) – lt *Virbulis*, vrd *virbul(i)s* 'kaardikepp / ein Griffel, ein Stöckchen, ein Stöckchen, mit dem die Lesenlernenden auf die Buchstaben gewiesen werden; ein Holznadel, eine Sticknadel, ein Stöpsel / kaardikepp jt' ME IV: 603, *virbulis* 'der Wirbelwind / pööristuul, tuulispask' ME IV: 603 jmt.

-ulis

Vaadeldav lõpuosis sisaldab läti perekonnanimedele iseloomulikku meesootunnust *-is*, kuid Eesti oludes ei tarvitse see peegeldada nimekandjate tegelikku soolist diferentsi (lähemalt Vaba 2002: 272 jj). EPEA registreerib 45 *ulis*-nime. Kõigil neil on ilmne balti, s.o leedu või läti lähte-taust. Eventuaalset läti päritolu võiksid olla näiteks järgmised nimed: *Bertulis* – lt *Bçrtulis*, vrd *B,çrtulis* jt (talu- ja iskunimi) LLV I:1: 103, *Cirulis* – lt *Cîrulis*, vrd *cîrulis* 'lõoke', *Grigulis* – lt *Grigulis*, vrd *Griguii* (talunimi jt) LVV I:1: 323, ? *grigulis* 'eine rundgebogene Gänsegurgel, ein Röllchen, worauf Garn gewickelt wird, ein Violchen; die Luftröhre / rull, millele keritakse lõng' ME I: 654, *Gribulis* – lt *Gribulis*, vrd *gribulis* 'ein Begehrlicher, jem., der etwas will / himustaja' ME I: 654, *Kikulis* – lt *Íikulis*, vrd *Íikuü* (küla- ja talunimi) LVV I:2, 219: *íikulas*, *Mangulis* (Se Laura v, Meremäe v) – lt *Mangulis*, vrd *Mangulis* (külanimi) LVV I:2: 376: *mangale*, ? *mangulis* 'ein Werkzeug zum Wäscherollen / mangel, riist pesu vaalimiseks' ME II: 561, *Mezulis*, *Mepulis* – lt *Mepulis*, vrd *mepulis* 'metsaelanik', *Ruskulis* – lt *Ruskulis*, vrd *ruska* 'ein unruhiger, ausgelassener Mensch, ein Übermütiger, Alberner / ülemeelik inimene', *rusks* 'rötlich-schwarz / punakasmust' ME III: 563, *Rutulis* – lt *Rutulis*, vrd *rutulis* 'ein rundes Stück Holz, ein Balkenende, ein runder Klotz / palgiots' ME III: 565, EH II: 386, *rudzu rutulîtis* = *rudzu*

ruòit̃tis 'ein Hausgeist, der Kornalp, der das Korn einem nimmt, dem andern zuträgt / viljakratt' ME III: 562, *Sarmulis* – lt *Sarmulis*, vrd *sarmulis* 'der Hermelin, das Wiesel; das Kaninchen / nirk; kodujānes' ME III: 722, *Zvirbulis* – lt *Zvirbulis*, vrd *zvirbulis* 'varblane', *Tamulis* – lt *Tamulis*, vrd *tamulis* = *tæmulis* 'ein Töpel / venivillem, unimüts' EH II: 666, 675, *Tsirulis* – lt *Cîrulis*, vrd *cîrulis* 'lõoke', *Vizulis* – lt *Vizulis*, vrd *vizulis* 'litter; värihein (*Briza media*)' jmt.

-uls

Läti *uls*-nimed on paljudel juhtudel õieti *ulis*-lõpuga nimede foneetiliselt redutseeritud kujud, mis on iseloomulikud läti murdekeelele. Tänapäeva Läti perekonnanimistus domineerivad *ulis*-nimed (Staltmane 1981: 59). EPEA registreerib 6 *uls*-lõpuga nime, millest läti taust on ehk kahel: *Bartuls* – lt *Bârtulis*, vrd ? *bârt* 'kärkima, tõrelema, noomima', *Ramuls* – lt *Ramulis*, vrd *ramuliõi* 'eine wohlriechende Pflanze / hästilõhnav taim' ME III: 476–477.

-ule

Lõpuosise vokaal *-e* osutab tänapäeva läti nimesüsteemis ühis- ja naissoolistele perekonnanimedele. EPEA registreerib 18 nime, millest võimalik läti päritolu on nimedel *Daugule* – lt *Daugule*, vrd *daugulis* 'der am Dünaufer Wohnender / Väina-äärne elanik' ME I: 445, *Mepule* – lt *Mepule*, vrd *mepulis* 'metsaelanik', *Pavule* – lt *Pâvule*, vrd ? *pâvuliõð* 'der Pfau / paabulind, vau' ME III: 191, *Sarmule* – lt *Sarmule*, vrd *sarmulis* 'der Hermelin, das Wiesel; das Kaninchen / nirk; kodujānes' ME III: 722, *Sopule* – lt *Sopule*, vrd *sapulis*, *sopulis* murd 'ein Fisch / mingi kala' ME III: 708–709 ja *Vabule* – lt *Vabule*, vrd *vabole*, *vabule*, *vabulis* murd 'sitikas, põrnikas' EH II: 746.

in-nimede sõnastik

Alljärgnevas sõnastikus esitatakse läti apellatiive ja nendega eventuaalselt seotud *in*-järjendit sisaldavaid Eesti perekonnanimistu nimesid. Võimalusel on lisatud levikuandmeid ja jälgitud nime käänamisvokaali. Sõnastikus on ühtekokku 240 nimeartiklit. Analüüsi on kaasa haaratud dia-kroonilist ainekku. Nimeartiklisse on koondatud ühe ja sama apellatiivse tüvega seostatavad, seega päritolult tõenäoliselt identsed *in*-nimed. Võimalust mööda on nimeartiklisse võrdlusainena (*vrd*-märgendiga) lisatud kõnealuse apellatiivse tüvega seotud lihttüvesid, muude järelliide-

tega ja liitsõnalisi nimesid. Läti toponüümse materjali ja haruldasema läti muresõnavara puhul on lisatud ka allikas, kust teade pärineb. Muudel juhtudel on allikaviitest loobutud, sh juhtudel, kui läti perekonnanimetse tsiteeritakse <http://search.latnet.lv> põhjal. Läti perekonnanimetseainest esindab sõnastikus läbivalt nime maskuliinne kuju.

A

- âbols 'õun; ristikhein': *Abolin, Aholin, Abolins, Abolinš, Abolina*, vrd *Abol, Abolkaln, Abolkans, Abolkan* – It *Âboliðð*
- âboltiðð dem 'Äpfelchen; Klee / õun; ristikhein' ME I: 234–235: *Aboldõn, Aboltõn, Aboltin* (Hää), *Abultin* (Hls) – It *Âboltiðð*
- akmens 'kivi' akmentiðð dem *id.*: *Akmentin*, vrd *Akmens* – It *Akmentiðð*
- alus 'das Bier / õlu' ME I: 69, altiðð dem *id.* (peam dainakeelde kuuluv sõna): *Altin* (Hel, Har), *Alting*, vrd *Alus* – It *Aliðð*
- andrus, andra 'der Schiffskiel' (< lms: lv *andõr(s)*, ee *andur id.*) ME I: 71; *Andrin* (Hls) – It *Andriðð*, vrd talunimi *Andariðð* LVV I:1: 28: *andari*
- apinis 'humal': *Appin, Appina*; vrd *Apinis* – It *Apiðð*
- aplis 'ring, sõõr': *Aplin* – It andmed puuduvad
- arkls 'ader': *Arklins* – It *Arkliðð*
- aulis 'ein aus Tannensrinde oder auch aus einem Klotze (dessen Mitte ausgefault ist) gemachter Bienenstock, um Bienen einzufangen / kosal': *Aulin, Auling*, vrd *Aulis* – It *Auliðð*
- auns 'oinas': *Aunin, Auning*, vrd *Auns, Aunis* – It *Auniðð*
- auzas pl. 'kaer', auss 'kõrv': *Ausin* (Plv Veriora v Lihtensteini küla; Se Meremäe v), *Ausing* (Rap Laukna, Kei), *Auzin, Auzina*, vrd *Auzans* – It *Auziðð*
- austra 'koit'; austriðð 'idatuul': *Austrin* (Viljandimaa), ilmse kirjutusvea tõttu tekkinud nimevariant *Anstrin* (Hls) – It *Austriðð*
- avots 'allikas': *Avotins, Avotinš* (Harjumaa Padise), *Avotina, Avotinja* – It *Avotiðð*

B

- balda 'nuosaukums pie zvejnieku tükla dzijâm / mingi kalavõrgu lõngade nimetus' (sõna on Kuramaale iseloomulik lokalism) ME I: 253: *Baldin, Baldina* – It *Baldiðð*, talunimi *Baldiðð* LVV I:1: 78: *baldas*
- bâliðð 'eine Mandel Garben; die Garbe / 15 viljavihku; viljavihk' ME I: 271, *bâlis, bâliðð* dem 'der Bruder, das Brüderchen (daina keeles); Verwandter, Jugend des

Dorfes und der Umgegend; oft als liebevolle Bezeichnung der männlichen Jugend überhaupt ohne irgendwelchen verwandtschaftlichen Zusammenhang / veli, velleke'
 ME I: 271–272: *Balin, Balins, Balina*, – lt *Bâliðð*, vrd talunimi *Bâleði* LVV I:1: 91
balts 'valge'; baltiðð 'valge hobune': *Baltin, Baltina*; vrd *Balts* (Trm), *Balta, Baltais, Baltis* – lt *Baltiðð*
bârda 'habe': *Bardin* – lt *Bârdiðð*
bçniði 'pöning, lakk': *Behning* (Hel) – lt *Bçniðð*
beris 'ein Knabe von 10–18 Jahren Landskorona / poisiklutt, poiss', bæri, be°i 'die Kornabgabe, Magazinschüttung, Tribut / magasivili' ME I: 280: ? *Berin, Berina, Bering*, vrd *Berite* – lt *Beriðð*
bçrns 'laps': *Berning*, vrd *Berns, Bernis* – lt *Bçrniðð*
bçrzs 'kask': *Bersin* (Hää), *Bersing, -u, Behrsin* (Hls, Hää, Hel), *Berzin, -i, Berzins, Berzinš, Berþin, Berþinš*, vahestise kirjutusvea tõttu tekkinud nimevariant *Bursing* (Hls), vt siiski ka sub burza, *Bersina* (Valga), *Berzina* (Valga), *Berþina, Berzinja, Berzhinja*, vrd *Bers, Behrs*, ? *Beersid* – lt *Bçziðð, Berþiðð*
benze 'ein Faulpelz / laiskvorst' EH I: 212: *Benzin, Benzina*, vahestise kirjutusvea tõttu tekkinud nimevariant *Bevsing* (Hls) pro *Bensing* – lt *Benciðð*, talunimi *Benciði* LVV I:1: 98: *bencis*
bilde 'pilt': *Bildin, Bildina* – lt andmed puuduvad
bode, bods 'die Bude': *Bodin, Bodina*, vrd *Bode* – lt andmed puuduvad
brîdis 'silmapilk, hetk': *Bridina* – lt *Briðiðð*
buba 'ein Fremder (Kinderwort)'; die Laus in der Kindersprache / koll, pusa = täi lastekeeles', bubis 'der Popanz (Schreckwort für unartige Kinder) / koll (lastehirmutis)' ME I: 343: *Bubin, Bubins, Bubina* – lt andmed puuduvad
burza 'die Reiberei, der Tumult, das Gedränge, Gewühl; das Unwohlsein / kära, lärm' ME I: 355: *Bursin, Bursina*, ? *Bursing* (Hls), vt ka sub bçrzs – lt andmed puuduvad

C

cæci, cæcas 'alte Lumpen / kaltsud' ME I: 367; cecis 'ein aus zwei quer übereinandergelegten, mit Füßen versehenen Hölzern bestehendes Gestell als Unterlage für einen Zuber / toobri alus' EH I: 262: *Cecin, Tšetsin, Tsetsin* (Hää), ? *Setsins, Tsetsina* (Hls Abja), ? *Tsõtsin, ? Tsõtsõn, ? Tsõtsõna* – lt *Ēeèiðð*
celms 'känd': *Zelmin*, vrd *Celms, Tselms, Tselma, Tselman* – lt *Celmiðð*
ceið '(maan)tee'; ? sæli '= sædli, sægli, der Sattel / sadul' ME III: 816: *Tselin, Tselina*, ? *Selin* (PJg), *Zelin*, Saareste (1934: 98) järgi on selle nime tähendus ja etümoloogia ebaselge, ? *Selina*, ? *Seling*, ? *Selingg* – lt *Celiðð*
ciba '(või)toos': *Zibin, Tsibina*, vrd *Tsibis* – lt *Cibiðð*; vrd èiba

cimds 'kinnas': *Zimdin* (Valga), ? *Pimdin*, ? *Zimdiy* (Rõu Varstu) – lt *Cimdið*
circenis 'kilk, rohutirts': *Tsirtsins*, vrd *Tsirtsinis* – lt andmed puuduvad

È

èaula 'kest, koor': *Tšaulin*, *Tšaulina*, ? *Zaulina* – lt andmed puuduvad
èiba 'ciba / (või)toos' ME I: 411: *Tšibin*, *Tšibina* – lt andmed puuduvad; vrd ciba
èuba 'der Wulst, der Büschel —; eine Schüssel / tuust, tutt, tukk; vaagen, liud' ME I:
417: *Tsubin*, *Tsubina* – lt *Èubiðð*
èupa 'hunnik, lasu, kuhl'; cupis 'Haarwisch / juuksekrunn' (? < sks *Zopf*) ME I: 397:
Tšupin, *Tšupina*, *Zuping*, *Zupping* (Valga), ? *Supin* – lt *Èupiðð*, oja *Èupiðu-strauts*
LVV I:1: 185: *èupas-aste*

D

dambis 'tamm, -i': *Dambin*, vrd *Dambis*, *Dambe* – lt *Dambiðð*
dancis 'das Johannisfeuer / jaanituli'; dancis 'ein Krummholz; ein Radfelge / look; rat-
tapöid'; dandzis 'der Kranz, die aus einem Stück bestehende Radfelge / rattapöid';
dancis 'der Tanz / tants': *Dantsin*, *Dantsina*, ? *Dantišin*, vrd *Dancis* (Hls Mõisakü-
la), *Dantsiis* (Viljandi), *Dantsitõs* – lt: tiik Daugavpils raj Lîdumnieku vallas
Dancenės dîiis (*Danciðð*) LVV I:1: 193
dârzs 'aed': *Darzinš*, vrd *Darsch* (Hls, Hel), *Darznek* – lt *Dârziðð*
D:ækla 'die Schicksalsgöttin / saatusejumalanna läti mütoloogias', d:ækla, dçklis 'ein
anzuschweisendes oder angeschweisstes Stück Stahl od. Eisen / keevitusraud' ME
I: 462: ? *Tekling*, -i (mõisakirjutaja Tuglase „Väikeses Illimaris”), ? *Teklina*, vrd
Deklau, *Deklavs*, *Deklan*, *Deklaus* – lt: kohanimed Kuramaal *Dekliðu-viga* (Pope),
Deklið-æzærs (Pope) LVV I:1: 208
dievs 'jumal', dieviðð dem *id.* (daina keeles): *Dievinš*, *Dievina*, vrd *Deev*, *Deeva*, *Diev*,
Dieva – *Dieviðð*
drabiðas 'pressimisjäätmel, praak, -a', drabiði 'die Träger, das beim Bierbrauen
nachbleibende Malz / õlleraba' ME I: 488: *drabenes*: *Drabenja*, vrd *Drab*, *Draba* –
lt *Drabiðð*
dreve 'ein Baum, in welchem ein Bienenstock ist / tarupuu', *drevçt* 'zeideln / tegelema
mesilastega' ME I: 497: *Dreving*, vrd *Drevs* – lt *Drçviðð*, talunimi Jumpravas *Drçviði*
LVV I:1: 227
drubens 'ein Bruchstück (fragmentum) / katke(nd)' ME I: 502: *Drubinš* – lt *Drubiðð*

E

elksnis murd, *alksnis* kirjak 'die Erle, die Eller / lepp' ME I: 567: *Elksnin*, *Elksninš*, *Elksninsh*, *Elksnina*, vrd *Elksnitis*, *Alksnis*, *Alksnite* – lt *Elksniðð*

elpa 'hingamine, hingetõmme': *Elping* – lt andmed puuduvad, talunimi *Elpiði* LVV I:1: 271–272 sub *elppi*

eniõi: *Enin*, *Enina*, *Eninš* – lt *Eniðð*, vrd *Henniðð* (? < sks *Henning*), ka talunimena, vt LVV I:1: 274

G

gaidas 'ootamine, ootus': *Gaidin*, *Gaidina*, vrd *Gaidis* – lt *Gaidiðð*, *Lielgaidiðð*, talunimi *Gaidiði* (seotud vahest muinaspreisi sõnaga *gaydis* 'Weizen / nisu') LVV I:1: 288 sub *gaida*

gaiss 'õhk': *Gaisin*, *Gaisina*, *Gaissina*, vrd *Gaisan* – lt *Gaisiðð*

gals 'lõpp, ots': *Galín*, *Galína*, vrd *Galan*, *Galeis* – lt *Galiðð*, vrd *Gáliðð*

galds '(söögi)laud': *Galdin*, *Galdina* – lt *Galdiðð*

gans 'karjus': *Ganin*, *Ganina*, vrd *Gans* – lt *Ganiðð*

gluds 'sile, libe': *Gludin*, *Gludina* – lt *Gludiðð*

gods 'au': *Godin*, *Godina*, vrd *Goda* – lt *Godiðð*

grāpis 'der Kessel, Grapen / katel' ME I: 644: *Grapin* – lt andmed puuduvad

grauds 'tera, iva, teravili': *Graudin* (Valga), *Grauding* (Hel Tõrva), *Graudinš*, *Graudina* – lt *Graudiðð*

grebis 'eine vierzinkige Gabel / nelja haruga hang, hark' ME I: 645, grebji 'sumpfige Niederungen am und im Angernschen See / soine madalik Kuramaal Engure järve ümber' ME I: 645: *Grebin*, *Grebins*, *Grebinš* – lt andmed puuduvad

grīslis 'lõikhein': *Grislin*, vrd *Grislis* – lt *Grīslīðð*

gruzdiõi 'Nachbleibsel von geschmolzenem Fett / rasvakõrned' EH I: 411: *Grustin*, vrd *Gruzdis*, *Grust* (Hää, Hls) – lt *Grustiðð*

gudrs 'tark, arukas': *Gudrins*, *Gudrina*, *Gudrinja* – lt *Gudriðð*

guds 'ein weissrussischer Flösser; ein umherreisender Kleinkrämer / valgevene palgi-parvetaja' ME I: 675, gudiðð 'ein weissrussischer Arbeiter auf den Flössen' EH I: 415 sub *gudinis*: *Gudin*, *Gudina*, *Gudõn*, *Gudõna* – lt *Gudiðð*, külanimi *Gudiði* (oletatud seost muinaspreisi sõnaga *gudde* 'põõsas') LVV I:1: 336–337 sub *gudas*

gulbis 'luik': *Gulbin*, ? *Kulbin*, vrd *Gulbis*, *Gulbe* – lt *Gulbiðð*

I

idis, idus, ids 'der Nordostwind / kirdetuul' (< lv *ida*) ME I: 701, 702, 834: *Idin*, *Idina*, vrd *Idina järv* (Vas Misso): lt andmed puuduvad

Iliõi (talunimi) LVV I:1: 359: *Ilin, Iling, Illing, Ilings, Ilina* – It *Iliðð*

îve (< ksks *iwe*) ‘die Eibe / jugapuu’ ME I: 838: *Ivin, Ivinš, Ivina, Ivinja* – It *Iviðð, Îviðð*

J

josta ‘vöö, vöökoht, talje’: *Jostin, Josting, Joosting, Jostina*, vrd *Joost* (Hls), *Joosta* – It *Jostiðð*

jûra ‘meri’: *Jurin, Jurina* – It *Jûriðð*

K

kabata ‘tasku’: *Kabatin, Kabatina* – It *Kabatiðð*

kalns ‘mägi’, kalls murd *id.*: *Kalnin, -i* (Hää, Sindi), *Kalning* (Hää), *Kalnins, Kalninš, Kalnina, Kalninja; Kallin, Kalling* (Hel), *Kallina, ? Kallingo*, vrd *Kalnaja, Kalnet, Kalnapenk, Kalnapenkis, Ezerkaln* – It *Kalniðð* (suurima sagedusega nimi Läti perekonnanimistus – 881), *Kalliðð* – andmed puuduvad

kalps ‘teener, sulane’: *Kalpin, Kalpina* – It *Kalpiðð*

kalvis ‘sepp’: *Kalvina*, vrd *Kalve*, samuti *Kalei, Kaleis* – It *Kalviðð*

kâne, kane ‘die Gans (in der Kindersprache) / hani (lastekeel)’, kânis ‘die Gans / hani’ ME II: 191: *Kanin, Kanina, Kaninš*, vrd *Kane* – It *Kaniðð*, talunimi *Kaniõi* LVV I:2, 38 sub *kaniðas*

karalis ‘kuningas’: *Karalin, Karalina, ? Karulin* (Hel), *? Karulina, ? Karolin, ? Karolins* (Hel) – It andmed puuduvad

kârkls ‘paju’: *Karklin, Karklins* (Haapsalu), *Karklinš, Kaarklinš, Kaarklinja* – It *Kârkliðð*

karne ‘Händel, Vorwand, Grund zu Händeln; Unannehmlichkeit, Malheur / tüli, riid; äpardus’ ME II: 162; karms ‘mager / kõhn’; karms ‘wohlgenährt / priske, rammus’ < vn *kormít*’: k. zirgs ‘rammus hobune’ ME II: 163: *? Karmin* (Hls), *Karming, -u* – It andmed puuduvad

kaste ‘kast, karp’, skaste *id.* murd: *Kastin, ? Škastin* – It *Kastiðð*

kaza ‘kits’: *Kazin, Kazina, ? Kasin, ? Kasina* – It *Kaziðð*

kauls ‘kont, luu’; kauliðð dem ‘das Feilschen, Dingen, Bitten / kauplemine’ ME II: 175: *Kaulin* (Har Taheva v Koiva k.), *Kaulinš, Kauliná*, vrd *Kaul* – It *Kauliðð*

kīava ‘vaher’, kīeva murd *id.*: *Klavin, Klaving, Klavinš, Kljavín, Kljavina, Klävin, -i* (Vas Misso), *Klevin, Klevina, Klövin, Klövina*, vrd *Klava, Kljava, Klavan, Kljeva* – It *Kiaviðð, Kieviðð*

koks ‘puu’, kociðð dem *id.*, kuociðð ‘ein stockiger Mensch; ein einfältiger Tropf; ein Bienenstock / mesipuu’, kuociðð ‘ein Körbchen / korvike’ ME II: 340: *Kocins, ? Kotsin*, vrd *Koks* – It *Kociðð*

krasts, skrasts murd 'kallas, rand': *Krastin* (Hls), *Krasting* (Pärnu), *Skrastin* – It *Krastiðð*,
Skrastridð

kreks 'särk': *Kreclin*, *Kreklina* – It *Kreklidð*

krçsls 'tool', krçsla 'hämarik, videvik': *Kreslin*, *Kreslina*, *Kresling*, ? *Krestling*, ?
Crestling, vrd *Kresla* – It *Krçsliðð*

krievs 'venelane': *Kreevin* (B. Kangro romaani „Igatsetud maa” tegelane), vrd *Kreevan*,
Kreevs, *Krevinsky* – It *Krieviðð*

krūms 'põõsas': *Krumin*, *Kruminš*, *Kruming*, *Krumina*, *Kruminja*, *Krūmin*, vrd *Kruume* –
It *Krūmiðð*

krupis 'die Kröte; ein Zwerg / kärnkonn; kääbus', krups 'winzig / pisike' ME II: 287:
Krupin, *Krupins*, *Krupinš*, *Krupina*, vrd ? *Krupi* – It *andmed puuduvad*

kulba, kulbs 'die Kolbe, der Kolben, der untere, dicke Teil des Schafts an
Schliessgewehren; der auf das Ende der Holzachse angebrachte, gewundene untere
Teil der Femerstange; ein Gewölbe vorn im Ofen; ein verdeckter Wagen, ein
Planwagen; ein Schlittenkorb, Packschlitten, Kibitke — / nui, tõlv, püssipära jt' ME
II: 304: ? *Kulbin* (Vana-Antsla, Tartu), *Kulbina*, vrd *Kulba* – It: talunimi *Kulbiõas*,
mõis *Kulbiõ-muiþa* LVV I:1: 167 sub *kalbu-lõcis*; vt ka kulpes

kulpes 'Füsse / jalad', kulpõdi 'verschiedene Fettabfälle / rasvariismed' ME II: 307: ?
Kulpin (Vana-Antsla), *Kulpina* – It: järvenimi *Kulpines-ezers* (Viiaaka), mis on võib-
olla seotud slaavi sõnaga kūlpū 'luik' LVV I:2 sub *kalpe*; vt ka kulba

kumpis 'der Bucklige, Höckerige, Krumme; der Buckel, Höcker; der Dolch; ein Messer
der Imker; ein Messer am Pfluge; ein krummer Säbel; ein grosses Stück Fleisch /
küürakas; küür; mesiniku nuga jt' ME II: 312: *Kumpin*, vrd ? *Kumpel*, ? *Kumpan* –
It *Kumpiðð*

kungs 'härra, isand': *Kundsing* – It *Kundziðð*

kunca, kunce, kuncis 'die Quappe (*lota vulgaris*) / emakala e kiviluts' ME II: 314: ?
Kunsin, ? *Kunsing*, vrd ? *Kunts*, ? *Kuns* (Hls) – It *Kunciðð*

L

lapa '(puu)leht': *Lapin* (Va), *Laping*, *Lapins*, *Lapina*, *Lapinja*, vrd *Lapa* – It *Lapiðð*

lapsa 'rebane': *Lapsin*, *Lapsina* – It *Lapsiðð*

lavis vkirj. 'lauva / lõvi' ME II: 433, lâva 'saunalava; nari': ? *Lavin*, *Laving*, *Laaving*,
Lavinš, ? *Lovins*, *Lavina*, heinamaa (Hummulis = It *Omuü*) *Lavina* LVV I:2, 276 –
It *Laviðð*, *Lâviðð*

lazda 'sarapuu': *Lazdõnš* – It *Lazdiðð*

lægzda, lægzds murd = lagzda, lazda 'sarapuu' ME II: 445: *Legzdin* (Viljandi, Võru),
Legzdina, ? *Lezdina*, vrd *Lazdan*, *Lasdan* – It *Legzdiðð*, talunimi *Legzdiõi* LVV I:2
sub *lægzda*

lepe ‘der Klumpen, das Stückchen / tükk’; lepe ‘jem., der Gierig isst / õgard’, lepis = læpâns ‘etwas Weiches, Schweres, Kraftloses, der Plumpsack / venivillem’ ME II: 452, 537: ? *Lepin, Leppin, Leping, Lepping, Lepina, Leppina*, vrd *Lepind, Leppind* – lt *Lepiðð*

leitis ‘leedulane’: *Leitin, Leitina*, vrd *Leitis* – lt *Leitiðð*

letiði ‘Heilkraut, Bärenklau (heracleum) / karuputk’ ME II: 455, *letenis, lætæns, letene* ‘die Pfoote, Tatze, namentl. die eines Bären, das Fussblatt, die Fusssohle; aus Hanf und Bast geflochtener Bastschuh’ ME II: 454: *Letin, Letting* (Hls), ? *Lätting*, vrd *Letpens* (Puhja Sangla), *Letents, Letens* – lt *Lētiðð*

lībis ‘liivlane’: *Libin, Libina*, ? *Libine, Lübina*, ? *Lihbina*, vrd *Libitis* – lt *Lībiðð*; vrd līvis

liepa ‘pärn’: *Leepin* (Hää, Valga), *Liepin* (Hää), *Liepinš, Liepina, Liepinja*, vrd ? *Leepind, Liepa, Liepkais, Liepkalis, Liepkalns, Liepkalus, Leepkaln* – lt *Liepiðð*

lini ‘lina (taim)’, līnis ‘linask’: *Linin, Linina* – lt *Liniðð*, vrd *Līniðð*

lipa, īpa ‘ein kurzes, dünnes Schwänzchen; der Hamen / saba’ ME II: 473, 540: *Lipin, Lippin, Liping, Lipping, Lipins, Lipinš, Lipina* – lt *Lipiðð*

līte, līts ‘die Scholle, Eisscholle / jääpank’, līts ‘der Regen / vihm’, *litiðð id.* (daina keeles) ME II: 491: ? *Lihtin* (V.-Kambja), *Lihting, Lihtina, Lihtina* – lt *Lītiðð*

līvis ‘der Live; der Sumpf, eine moorige, schwankende Stelle; ein Stossnetz in seichtem Wasser / liivlane; soine koht; liiv (kalapüügiriist)’ ME II: 491: *Livin, Livina, Liiving, Living*, vrd *Livis, Liive* – lt *Līviðð*; vrd lībis

luba ‘Linden- od. Tannenrinde; die lange Dachschildel; das Brett, ein Ablegebrett an der Wand, Regal / pärna-, kuusekoor; sindel; riul’ ME II: 509: *Lubin, Lubina* – lt *Lubiðð*

luga ‘Mal, Zeit, Anzahl / hetk, hulk’, luga ‘die quebbige Morastmasse an zuwachsenden Seen / õõtsik’ ME II: 510: *Lugin, Lugina* – lt *Lugiðð*

lūpa ‘huul’: *Lupin, Luppin, Luppung, Lupina, Luppina* – lt andmed puuduvad

lūris (< aks *lūr* ‘Laurer’) ‘wer jem. schief („caur pier”) ansieht / altkulmu põrnitseja’ EH I: 764: *Lurins* – lt *Luriðð, Lūriðð*

lūce (lms: < ee, lv *luts*) ‘die Quappe; die Schlange / luts’ ME II: 517: *Lutsina, Lutsinja* – lt *Lūciðð*

Lutriði (mõisanimi) LVV I:2: 349: *Lutrin* – lt *Lutriðð*

M

maks ‘rahakott’, tabakas maks ‘tubakakott’; maks ‘ein Seefisch, vielleicht Aalmutter / mingi merekala’; maks = maksts ‘ein kleines Pferd, ein kleiner Ochs / pisike hobu, härjapuks’ ME II: 554, 555: *Maksing, Maksin, Maksina*, vrd *Maksan, Maksina* talu

(Ote Miti); vrd „Kust tulenevad *Jursa* ja *Maksina*, on teadmata. Varem olla *Jursat* nimetatud ka *Kriskaks* — ja *Maksinat Väike-Jursaks*.” (K. ja P. Noorhane 1989: 79) – It *Maksiõd*, talunimi *Maksini* (Krustpils, Zvârtava) LVV I:2, 371

maksts ‘tupp, karp, toos; kabuur, püstoli- v revolvritasku’: *Makstin* (Saku Üksnurme) – It andmed puuduvad

mala ‘äär, serv, kallas’: *Malin*, *Maling* (Viljandi), *Malling* (Hls), *Malina*, vrd *Mala*, *Malineks*, *Malei* – It *Maliõd*

mârks ‘lomp, linaligu’, mârçiõd, mârçiõda dem ‘nael (mõõt) / das Pfund’ ME II: 583: *Mahrzen* (Hls), *Martsen*, vrd *Marzan*, *Martsens* – It *Mârçiõd*

mâzs ‘väike’: *Masin* (Hls), *Masing* (Hls), *Masina*, *Mazin*, *Mazing*, *Mazina*, vrd *Mazinski* – It *Maziõd*

mauka ‘was man abstreift, als die Schale von einer Schildkröte / kilpkonna kest’, mauka ‘die Hure; Beiname der Elster / hoor; harakas’; mauku puie ‘Einbeere / ussilakk (*Paris quadrifolia*)’ ME II: 568: ?*Maukin*, *Maukina* – It andmed puuduvad

maurs ‘muru’: *Maurin* (Aseri), *Mauring* (Hls, Jõgeva), *Maurina*, *Mavrin*, *Mavrina* (Valga, Sa), vrd *Maur* (Hls), *Mavrinsky* – It *Mauriõd*

medus ‘mesi’: *Medins* – It *Mediõd*

mældi ‘Binsen / kõrkjad; melmeõi = tâ sauktâ mældu jeb saldænâ gaia, das Filet / parim (magus) lihatick’ ME II: 594–5, 596: ?*Melding* (Ran): Saareste 1934: 98: tähendus ja etümoloogia ebaselge – It talunimi *Meldiõi* LVV I:2, 406 sub *meldine*

mells ‘must’, mells murd *id.*: *Melling* (Hls), vrd *Melnis* – It *Melliõd*

mejs ‘mets’: *Meschin* (Hls), *Mesin*, *Messin*, ? *Messing*, *Mezin*, *Mezina*, vrd *Mejül*, *Mejulis*, *Mejule*, *Mezul*, *Mezulis* – It *Mejiõd*

miers ‘rahu, vaikus’: *Meerinsh* (Hls), ? *Merinš*, *Mierinš* – It *Mieriõd*

miiõ ‘armas, kena’, mila ‘armastus’: *Milin*, *Milina*, ? *Miiling*, vrd *Miilen*, *Miilet*, *Miilits*, *Milits* – It *Miliõd*

misiõd ‘valgevask, messing’, misa ‘meski’: *Missing*, ? *Misin*, ? *Misina*, vrd ? *Misai*, ? *Missai*, *Misans* – It *Misiõd*

mûris ‘müür’: *Murin*, *Murina*, ? *Muring*, vrd *Murinova* – It *Muriõd*, *Mûriõd*

Musa (jõenimi Lätis): *Musin*, *Musina*, *Mussin*, *Mussina* – It *Musiõd*, *Mûsiõd*

O [= uo]

ozols, uozals ‘tamm’: *Ohsolin* (Hää), *Osolin* (Hää), *Oselin*, *Oselein*, *Osoling* (Viljandi), *Ozolin* (Petseri), *Ozalins*, *Ozolins*, *Ozolins*; *Ozolina*, *Ozolinja*, vrd *Osol* (Hls), *Ohsol* (Hls), *Osols*, ? *Oosel* (Sa Karja Leisi), ? *Ossul* (Võ Sõmerpalu), ? *Oselein* (Hel), ? *Oselin* (Kam), ? *Oslin*, ? *Oslina* – It *Ozoliõd*, ? *Osaliõd*

osis ‘saar (puu)’: *Osin*, *Osina*, *Ossin*, *Ossina*, vrd *Osis*, *Ossis* – It *Osiõd*

P

- peipt 'schwellen / tursuma, punduma' ME III: 192: *Peipin, Peipins, Peipinš, Peipina* – lt *Peipiðð*, vrd ka Ida-Läti kohanimesisid: mägi *Peipiðð*, küla, järv *Peipiði* LVV 2003: 250; vrd pīpe
- pelni 'tuhk', peïða, peïði 'tasu, palk, teenistus': *Pällin* (Hel), *Pälling*, ? *Pelling*, vrd *Pelne* – lt andmed puuduvad
- pīle 'tilk, piisk', pīls 'loss, palee': *Pilin, Pilina*, vrd *Pile* – lt *Piliðð*
- pīpe 'piip', peipe murd *id.*: *Pipinš* – lt *Pípiðð*; vrd peipt
- pirts 'saun': *Pirtinš*, vrd *Pirts* – lt *Pirtiðð*
- pīt 'punuma, palmitsema': ? *Pittin* (Antsla) – lt *Pitiðð*
- plaksts, plakstiðð 'silmaaug': *Plaksting, Plakstina* – lt andmed puuduvad
- podš '(savi)pott; pund, leisikas': *Poodin* (Har Mõniste), *Podina* – lt *Podiðð*
- poga 'nööp': *Podzin, Podzina*, vrd ? *Poga*, ? *Pooga* – lt *Podziðð*
- pote 'pooge, pookimine', puotiðð 'Pfropfreis / pookoks' ME III: 460, potiði 'mingid seened' EH II: 311: *Potin, Potina* – lt *Potiðð*
- praulš, praulis 'ein moderndes od. vermodertes Stück Holz; verächtliche Bezeichnung für einen alten Menschen; ein Feuerbrand / pehkinud puutükk; tuletükk' ME III: 379, 'cieta sakõaina, brõna zemes kårta zem siliem vai pa virsu kũdrai; trocken und bröckelig / turbapealne muld; pude' EH II: 313: *Praulin* (Hää), *Praulinja* – lt *Prauliðð*
- priede 'mänd': *Preedin* (Kårla), *Predin, Predina*, ? *Preeden* (Paistu), ? *Preden*; vrd *Priede* (Sindi), *Priedinek, Preede* (Hää), *Prede* (Va), *Predit, Preedel* – lt *Priediðð*
- puīe 'lill' (< lv Salatsi *puk'k*, *put'ŕ* id.): *Pukin, Pukina*, vrd *Pukits* (Hls), *Pukkits* (Hls) (Saareste 1934: 98 arvates on nime tähendus ja etümoloogia ebaselge) – lt andmed puuduvad
- pulis 'die zahme Taube / kodustatud tuvi' ME III: 407, puliða 'ein Huhn (in der Kindersprache) / kana (lastekeelne)', puliði 'verglimmte Lappen als Zunder für die *ðíiltavas* / hõõguvad riidenartsud (tuleraua süüde)' EH II: 323, *púliðð* 'jõupingutus': *Pulin, Puling, Pulina* – lt *Puliðð, Púliðð*
- pulciðð 'ring, õpiring', 'ein mit Bork überzogener Bienenstock, — Fangstock von Tannennrinde / kosal' ME III: 406; pulcis = pulcen(i)s 'ein in einen Baum aufgezogener Bienenstock / kosal': *Pultsin* (Kuressaare, Han) – lt *Pulciðð*
- puns 'muhk': *Punin, Punina* – lt *Puniðð*
- pupas 'oad': *Pupin, Pupinš, Pupina*, vrd *Pupa* – lt *Pupiðð*
- purvs 'soo': *Purvina, Purvinja*, vrd *Purve, Purvinis, Purvinski, Purvinskaja, Puura* (e *Jånise*) järv (Ilmjärvest 3,5 km ida pool, soiste kallastega) – lt *Purviðð*
- pūrs 'vakk (mõõt); veimevakk': *Puurin; Purin, Purinš, Purina* (vt ka sub purvs), vrd *Puurina* talu (Krl Kaagjärve), *Alapurina* talu (Krl Kaagjärve), *Purs, Puura, Purinov* – lt *Puriðð, Púriðð*

pušins ‘das Loch / auk, mulk’; pušains adj ‘zerbrochen, zerrissen / katki murtud, räbal-dunud’ ME III: 437: *Pušin, Pušina* – It andmed puuduvad
puza I ‘ein dicker, unebener Stock / jäme okslik kepp’, puza II ‘der Bauch, ein voller Magen / (täis) kõht’, puza III ‘paunâ sasieta manta / pauna seotud kraam’ ME III: 443, puḃis, puḃs ‘prapis bises stuobrâ / püssitropp (Pfropfen) püssitorus’ EH II: 340: *Puzin, Puzina*, vrd *Puzinas, Puzonja, Puzõnja, ? Puḃõnja, Puznik* – It *Puziõð*
pûznis ‘(sipelga)pesa’: *Puusnin* (Hls) – It andmed puuduvad
putns ‘lind’: *Putnin* (Hls), *Putnina*, vrd *Putnis* (Ran), *Putnik, -u* (Krk Polli, Hls) – It *Putniõð*
putra ‘puder’: *Putrin, Putrinš, Putrina*, vrd *Putrits* – It *Putriõð*

R

rabas I ‘eine Einrichtung zur Verkürzung des Segels bei kleinen Fischerböten / seadel-dis purjepaadil purjede pikkuse reguleerimiseks’, rabas II (< ee *raba*) ‘alter Kram (z.B. zerschlagenes Glas, alte Kleiderfetzen) / vana kraam’ ME III: 460: *Rabin* (Hls) – It andmed puuduvad
rads ‘sugulane’: *Radin, Radina* – It *Radiõð*
rags ‘sarv’: *Radsin* (Valga), *Radzin* – It *Radziõð*
rauda ‘särg’: *Raudin*, vrd *Raudis, Raudits, Raudith, ? Raudine* – It *Raudiõð*
rautiõð, rautene ‘ein Rauf Eisen, beim Røden zum Wegschaffen des kleinen Gesträuchs gebraucht’ ME III: 491: *Rautin*, vrd *Rautits, Rautine* järv (Krl Kaagjärve, Valgast 8 km idas) – It *Rautiõð*
resns ‘paks, lihav, jäme’: *Resnin, Resnina*, vrd *Resnis* – It andmed puuduvad
riba ‘roie’: *Ribin*: – It *Ribiõð*
rieksts ‘pähkel’: *Riekstin, Riekstins, Riekstinš, Riekstina*, vrd *Rieksts* – It *Riekstiõð*
ritenis ‘ratas’: *Ritinš*, vrd *Ritenieks* – It *Ritiõð*
rubenis ‘teder’, rubins murd *id.* EH II: 381: *Rubin, Rubins, Rubinš, Rubina*, vrd *Ruben, Rubenis* – It *Rubiõð, Rûbiõð*
ruds ‘ruuge’, rudens ‘sügis’: *Rudin, Rudina*, vrd *Ruden, Rudenja* – It *Rudiõð*
runa ‘das Gespräch, die Rede / kõne, kõnelemine’ ME III: 559: *Runin, Ruunin, Runing, Runina, Ruunina* – It andmed puuduvad

S

sala ‘saar (näit. meres)’: *Salin, Salins, Salinš, Salinsh, Salina*, vrd ? *Sala* – It *Saliõð*
salds ‘magus’: *Saldin, Saldina*, vrd *Saldavs, Saldenais* – It andmed puuduvad
salts adj ‘külm, jahe’: *Saltin* – It andmed puuduvad
salmi ‘õled’, salmiõð dem ‘õlekõrs’: *Salmin, Salminš, Salmina, Salminja* – It *Salmiõð*
sams ‘säga’: *Samin* (Hls), *Samina*, vrd *Sams* – It *Samiõð*

sari 'harjased': *Sarin* (Hls), *Saring*, *Sarina* – lt *Sariðð*; vt ka sub zars
sarve, sarvis 'ein Windsieb, Getreidesieb, Riegensieb / tuulamissoel' ME III: 725: *Sarvin*
(Ote), *Sarvina* – lt andmed puuduvad
saule 'päike'; sauia, sauliõa dem (Ida-Lätis) 'sauja, die hohle Hand / peotäis: *Saulin* (Sa),
? *Savlin*, *Saulina*, vrd *Šaulin*, *Šaulina*, *Saulis*, *Saulits*, *Saulite*, *Saulitis* – lt *Sauliðð*
sauts, saute, sautis 'ein fauler Mensch, der fortwährend schläft / põõnaja' ME III: 778,
šauts = šautrs 'ein Stück Holz zum Hineinschieben; ein Querholz an den *redeles*;
eine Suppe aus Beten oder Meldenblättern / redeli põikpuu; peedisupp' ME IV: 11,
10: *Sautin*, *Sautina* – lt *Sautiðð*
segli 'sadul': *Seglinš* – lt *Segliðð*,
scne 'seen': *Senin*, *Senina*, vrd *Đçniðð* – lt *Sçniðð*, *Đçniðð*
sils 'okaspuumets, palu': *Silin*, *Siling* (Hää, Pärnu), *Siling-Siland*, *Siling-Silland*, *Silling*,
Silins, *Silinsš*, *Silina*, *Silinja*, vrd *Sils*, *Sile*, *Sillindi*, *Silinbach*, *Silinko*, *Silinskaja*,
Silinski, *Silinskii* – lt *Siliðð*
siife 'heeringas': ? *Silkin*, vrd *Silke* – lt andmed puuduvad
silis 'pasknäär, pajuharakas': ? *Siiling*, ? *Sihling*, vrd *Silis* – lt andmed puuduvad
skaldit 'raiuma, puid lõhkuma /ME': *Skaldin*, *Skaldina* – lt andmed puuduvad
skals 'peerg, pird': *Skalin*, vrd *Skala* – lt *Skaliðð*
skola 'kool': *Skolin*, *Skolina* – lt *Skoliðð*
skrausts I = krausts I 'ein harter Lehmhügel, ein steiniger Hügel, eine steinige Stelle im
Acker; der Knorpel des Ohrs; ein altes, schlechtes Pferd / savi- või kivikungas põl-
lul' ME III: 899: *Skraustinš* – lt *Skraustiðð*
skujas '(puu)okkad': *Skuin*, *Skuins*, *Skuinš*, *Skuina*, vrd *Skuja* – lt *Skuìðð*, *Skujiðð*
skumbiðð = kumbis (< ksks *kumme*) 'der Fischbehälter, die Fischkumme / sump, kala-
kumm', vrd kumba 'ein Bruch (Krankheit) / song' ME II: 310: *Skumbinš* – lt *Skumbiðð*
slota 'luud': *Slotin*, *Slotina* – lt *Slotiðð*
smerliðð, vt ðmerliðð
smilts 'liiv': *Smiltinš*, ? *Smiltintš* – lt *Smiltiðð*
spals '(käe)vide': *Spalin*, vrd ? *Spalle* – lt *Spaliðð*
spalva 'sulg; karv': *Spalvinja*, *Spalvinja*, vrd *Spalva* – lt *Spalviðð*
spuods 'spuoþs / kargas, hiilgav' ME III: 1034, spuodigs (< ksks *spodich* 'eifrig, eilig /
wärme, kiire') EH II: 565: *Spodin*, *Spodina*, vrd *Spoda* – lt andmed puuduvad
stabs 'post, sammast': ? *Tabin*, *Tabbin* (Saarde Pati – lt *Tabiðð*, vrd *Stabiðð*
strads murd 'rāstas' = strazds (vt seda): *Stradin*, vrd *Strade* – lt *Stradiðð*
strazds 'rāstas': *Strastin* (Tõs, Tartu), *Strazdin*, *Strazdins*, *Strazdinš*, *Strazhdinsh*,
Strastina, *Strazdina*, vrd *Stradze* – lt *Strazdiðð*, *Strastiðð*
stulms vt tulms
sula 'mahl', suliõas dem pl. 'hapupiimavesi, petipiim': *Sulin* (Saku, Narva), *Sulina*, ?

Sullin, ? *Sulling* – It andmed puuduvad
svârpsts ‘puur, oherdi’: *Svarpstin*, *Svarpstinš*, *Svarpstina*, vrd *Svarpstikš* – It *Svârpstiðð*

Š

ðaudît ‘wiederholt (hin und her) schnellen; wiederholt oder viel schießen (mit einem Schiessgewehr) / siia-sinna jookselema; püssi paugutama’, *ðaudiklis* ‘Weberspule / süstik’ ME IV: 6: *Šaudinja* – It *Ðaudiðð*

šsaur ‘kitsas, ahas’: *Saurin* (Hls), *Sauring*, ? *Savrin*, ? *Savrina* – It *Ðauriðð*

šsauts vt *sauts*

šçres ‘käärid’: *Škerin*, *Škerin*, *Škerina* – It andmed puuduvad

ðmerliðð = *smerliðð* (< sks *Schmerling*) ‘trulling (Cobitis barbatula)’: *Šmerling*, *Šmerlin*, *Šmerlina*, *Šmerlings*, *Smerling* – It *Ðmerliðð*, *Šmerlings*, *Smerliðð*

ðût ‘õmblema’, *šuva*, *šuve* ‘die Naht / õmbluskoht, -joon’, *šuvinis* = *šuveklis* ‘das Nähzeug, Nähwerk / õmblustöö’ ME IV: 108: *Sjuving* – It andmed puuduvad

Z

zâle ‘rohi; hein’: *Zalin*, *Zalina*, vrd *Zale*, *Zalit*, *Zalits*, *Zalitis*, *Zalite* – It andmed puuduvad

zamba ‘eine Narbe —; einer, der sich unordentlich kleidet, die Kleider knüllt — / (haava)arm; inimene, kes käib korratult riides’ ME IV: 689, *zamba* ‘skaida / laast’: *Zambin*, *Zambina* – It andmed puuduvad

zars ‘oks’, *zarene* ‘eine ästige Kiefer od. Fichte; ein ästiger Knüppel; eine zweizinkige hölzerne Gabel zum Kehren von Stroh od. Heu — / okslik määnd või kuusk; okslik toigas’ ME IV: 690: *Zarin*, *Zarins*, *Zarinš*, *Zarina*, *Zarinja*, vrd *Zara* – It *Zariðð*; vt ka sub *sari*

zaudçt ‘kaotama’: *Zaudina* – It *Zaudiðð*

zëlts ‘kuld’: *Seltin*, *Zeltinš*, vrd *Zelts* – *Zeltiðð*

zeme ‘maa, muld’; *zemine* = *zemene* ‘die Erdbeere / maasikas’; *zemenis* ‘der Ostwind / idatuul (maatuul)’ ME IV: 709–710: *Zemin*, -i (Vas Misso), ? *Semin*, *Semina*, ? *Tsemin*, *Tsemina*, vrd *Zemit* – It andmed puuduvad

zçns ‘poiss, poisike’: *Zenin*, *Zenina* – It *Zçniðð*

zîds ‘siid’, *zeids* murd: *Zeidina* – It andmed puuduvad

zile ‘Kuhname / lehma nimi’ ME IV: 719, *zile* eine Gans / hani’ EH II: 806: *Zilin*, *Zilina* – It *Ziliðð*

zîme ‘märk; tunnus’: *Zimin*, *Zimins*, *Zimina* – It andmed puuduvad

zirgs ‘hobune’: *Zirdzinš*, *Zirdzinja* – It *Zirdziðð*

znots ‘väimees, koduväi’: *Snoting* – It *Znotiðð*

zutis ‘angerjas’: ? *Sutin*, ? *Suting*, *Zutins*, vrd *Zuts*, *Zutis* – It *Zutiðð*

zviēdris 'rootslane', zviēdris murd *id.*: *Zvidrins, Zvidrinš* – lt *Zvīdriōð, Zvidriōð*
zvirgzdi, zvirgzds, zvirgzde, zvirgstiōð 'der Kieselstein, Kies, Grand, grober Sand / sö-
mer, jäme liiv, kruus, rähk' ME IV: 777–8; zvirgzdenis: dzelzs zvirgzdenis 'iron
pyrite' ME IV: 777: *Svirgdsin* [sic!], *Svirgsden*, *-i*, *Svirgstēn*, *Zvirgzdin*, *Zvirgzdinš* –
lt *Zvirgzdiōð*

P

pīds 'juut': *Schidin* (Hää) – lt *Pīdiōð*

T

taure 'sarv, pasun': *Taurin, Taurina, Taurinja*, vrd *Taur, Taura, Taure* – lt *Tauriōð*
tauze 'wer viel Unsinn redet / inimene, kes räägib jaburat juttu' ME IV: 142, tauzis 'wer
langsam und ungewandt spricht / inimene, kes räägib aeglaselt ja kobades' ME IV:
142: *Tauzin, Tauzina*, vrd *Tauzis* – lt andmed puuduvad
teika 'muinaslugu': *Teikin, Teikina* – lt andmed puuduvad
tilts 'sild': *Tiltin* (Hel, Valga), *Tilting* (Valga), vrd ? *Tilt, Tilts* – lt *Tiltiōð*
truba 'die Röhre / toru' ME IV: 244: *Trubin, Trubina, Trubinš*, vrd *Trube*: – lt *Trubiōð*
tulms 'der Rumpf oder Glieder; ein Stumpf / könt, känd' ME IV: 259 = stulms 'der
Stumpf; der Stamm (eines Baumes); Glied des menschlichen Körpers, Arm, Bein;
der Stiefelschaft; ein Gebäude vom Fundament bis zu den Sparren / puutüvi; saapa-
säär jt' ME III: 1103: ? *Tulmin* (Kul Kolovere; Saareste 1934: 97 arvates on selle
nime tähendus ja etümoloogia ebaselge; on tähelepanuväärne, et Kullamaalt on re-
gistreeritud perekonnanimi *Vilbiks*, mille läti päritolu kumab läbi: lt *villa* murd =
vilna 'vill' + *bikses* 'püksid', vrd *vil[n]mutis* 'ein Pferd mit behaartem Maul / karva-
se suuga hobune' EH I: 784
tūzis, tuza 'der Daus, das Ass in der Karte / äss, tuus' ME IV: 284, dūzis, dūze 'äss,
tuus': ? *Tusin*, ? *Tusina*, vrd *Tuusis* (Sõmerpalu vald, Rõu Saaruse, Han Massu),
Tuzis – lt andmed puuduvad, vrd *Dūziōð*

U

ühis- ja nais-soolistele Ūsiōð (mütoloogiline olend läti rahvausundis: hobuste, mesilaste
kaitsja), ūsas 'vuntsid': *Uusina* – lt *Ūsiōð*

V

valte 'das Boot, ein aus éinem Baumstamm angefertigtes Boot / haabjas'; valte 'die
Gewalt / võim', valte 'ein 6–24 Fuss langes Tannenreiserbündel / kuusehaokubu' (?)

< ksk *walze* 'Walze') ME IV: 460–461: *Valtin* (Hel, Vana-Antsla, Valga), *Valting*, vrd *Valtini*, talunimi *Valtina* (Krl), *Valdin* – lt *Valtiðð*

vanags 'kull': *Vanadzinsš*, *Vanadzinsh*, *Vanadzina* – lt *Vanadziðð*

vecs 'vana', *vçcis* 'ku^oâ zvejnieki bruokastis ieliek / nõu, kuhu kalamehed panevad hom-mikusöögi' ME IV: 548: ? *Vetsin*, ? *Vetsina*, ? *Vätsing*, vrd *Vecais* – lt *Vçciðð*

vçls 'hiline': *Velin*, *Velina*, ? *Veling*, vrd ? *Vels* – lt *Vçliðð*

vçtra 'torm, maru, raju': *Vetrin*: – lt *Vçtriðð*

veids 'kuju, vorm': *Veidinš*, ? *Veiding* – lt *Veidiðð*

vidus 'keskosa, keskpaik, kese', *vids* 'vidus, starplaiks / vaheaeg', *vidiõas* 'm,çsli, skaidas / prügi, laastud' ME IV: 578: *Vidin*, *Vidinš*, *Viding*, ? *Viiding*, *Vidina*, vrd *Vidint* – lt *Vidiðð*

viksna 'künapuu': *Viiksnin*, vrd *Vihgsne* (Hel), *Viksna*, *Viksne* – lt *Viksniðð*

vîta 'murd 'koht, paik', *vît* 'punuma': *Viitin* – lt *Vitiðð*

vîtols 'paju, remmelgas': *Vitolinš*, vrd *Vihtol*, *Viitol*, *Vitol*, *Vitola*, *Vitols* – lt *Vitoliðð*

vilks 'hunt', *vilks* 'ein Instrument des Böttchers, womit Reifen auf hölzerne Gefässe aufgezogen werden; die Rolle, womit das Getreide in der Riege gedroschen wird; das Vorderstevenknie / riist, millega tünnile vitsad peale tõmmatakse; reherull jt' ME IV: 589, *vilciõi* 'kûlenes = der Klotz auf dem Schlitten, auf den das dicke Ende eines Balkens gelegt wird / ree osa' ME IV: 586, ME II: 334: *kûlenis*: *Viltsin*, vrd *Vilks*, *Vilka*, *Vilcans* – lt *Vilciðð*

vosus (idamurrete o pro a) 'strenges Lehmland, Land mit Lehmuntergrund, wo gute Baumarten wachsen / kõva savimaa', *vasa zeme* ME IV: 675; *vasa* 'Feuchtigkeit des Bodens; ein Wald mit feuchtem, blauen Lehm enthaltendem Boden; stellenweise ausgehauener, sonniger, grasreicher Wald / niiskel, sinisavimaal kasvav mets'; *vasas zeme* 'Land mit Untergrund von blauem Lehm / sinisavine maa' ME IV: 484: *Vasin* (Hls), *Vasina*, ? *Vassin*, ? *Vassina* – lt *Vasiðð*, *Vasiðð*

Allikad

Eesti NSV järvede nimestik. Koost I. Kask. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1964.
EPEA = Eesti isikunimed. Perekonnanimed. <http://ee.www.ee/Nimed/>
<http://search.latnet.lv>
LVV I:1 = Endzelīns, J. 1956. Latvijas PSR vietvārdi I:1. Rīgā: Latvijas PSR Zinātõu Akadçmijas izdevniecība.
LVV I:2 = Endzelīns, J. 1961. Latvijas PSR vietvārdi I:2. Rīgā: Latvijas PSR Zinātõu Akadçmijas izdevniecība.
LVV = Latvijas vietvārdu vārdnīca. *Paaglis – Piū-*. Rīga: Latvijas Universitātes Latvieðu valodas institūts, 2003.

Kirjandus

- Alvre, Paul 1998.** [rets.] H. Saari. Ein Weg zur Wortgrammatik am Beispiel des Estnischen I. Tallinn 1997. – Keel ja Kirjandus 5, 345–349.
- EH** = Endzelīns, Jānis, Edīte Hauzenberga. Papildinājumi un labojumi K. MÖlenbacha latviešu valodas vārdnīcai. Rīgā, 1934–1946.
- Endzelīns, Jānis 1951.** Latviešu valodas gramatika. Rīgā: Latvijas valsts izdevniecība.
- Hussar, Annika 1998.** Eestlaste eesnimedest aastatel 1930–1990. Magistritöö eesti keele alal. Tartu.
- Karulis, Konstantīns 1974.** Rakstnieku uzvārdi. – Latviešu valodas kultūras jautājumi. Rakstu krājums. 10. laidiens. Rīga: Liesma, 51–62.
- Kovalev, G. F. 1991.** Etnonimia slavjanskijh jazykov. Nominacija i slovo-obrazovanie. Voronež: Izdadel'stvo Voronežskogo universiteta.
- Laumane, Benita 1973.** Zivju nosaukumi latviešu valodā. Rīgā: Zinātne.
- ME** = Kāriā MÖlenbacha. Latviešu valodas vārdnīca. Rediģējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelīns, I–IV. Rīgā, 1923–1932.
- MLLVG I** = Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika, I. Fonētika un morfoloģija. Rīgā, 1959.
- Mägiste, Julius 1975.** Eesti perekonnanimedest. – Finsk-ugriska småskrifter. (= Utgivna av seminariet för finsk-ugriska språk vid Lunds Universitet 3.) Lund, 5–15.
- Noorhani, Karin, Priit Noorhani 1989.** Palupera kooli ümbruskonna talude nimed ja nende tähendus. – Kodumurre 21, 77–82.
- Ozols, Arturs 1965.** Latviešu rakstu valoda. Rīga.
- Siliðð, Klāvs 1990.** Latviešu personvārdu vārdnīca. Rīga: Zinātne.
- Ritsing, Richard 1984.** Rāpina perekonnanimedest. – Rāpina radadel. Artiklid. Tallinn, 159–161.
- Rûie-Draviða, Velta 1956.** Diminutiva bei Familiennamen im Lettischen und Littauischen. – Scandoslavica II. Copenhagen.
- Rûie-Draviða, Velta 1959.** Diminutiva im Lettischen. Lund.
- Saareste, Andrus 1934.** Pilk Eesti nüüdseile perekonnanimedele. – Eesti Üliõpilaste Seltsi Album X. Tartu: Eesti Üliõpilaste Seltsi Kirjastus, 84–100.
- Saule-Sleine, Mçrija 1979.** Par uzvārdu *Endzelīns*. – Latviešu valodas kultūras jautājumi. Rakstu krājums. 15. laidiens. Rīga: Liesma, 158–160.
- Staltmane, Velta É. 1981.** Latiņskāja antroponimija. Familii. Moskva: Nauka.
- Ungebaun, B. O. 1989.** Russkije familii. Moskva: Progress.
- Vaba, Lembit 2002.** Tähelepanekuid läti nimedest eesti perekonnanimist. – Nime murre. Pühendusteos Valdek Palli 75. sünnipäevaks 30. juunil 2002. (= Eesti Keele Instituudi toimetised 11.) Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 267–291.
- Vaba, Lembit 2003.** (Ilmumas.) Mistä sukunimet kertovat. – Rozentāls-seura. Vuosikirja 2003.

„Fond” names. On a type of family names with a Latvian background

Lembit Vaba

The paper is one of a series analysing Estonian family names with a possible Latvian origin. (The previous contributions are „Tähelepanekuid läti nimedest eesti perekonnanimistust” ‘Some observations on Latvian names in the list of Estonian family names/’ (– Nime murre. Pühendusteos Valdek Palli 75. sünnipäevaks 30. juunil 2002. Eesti Keele Instituudi toimetised 11. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 267–291) and „Mistä sukunimet kertovat” ‘What do family names tell us’ (to be published in: Rozentâls-seura. Vuosikirja 2003). The aim of this study is to verify the hypothesis that the reliability of etymological analysis of family names could be enhanced if some regular elements (mostly affixes) characteristic of Latvian family names could be pointed out in addition to the Latvian appellative assumed to lie at the base of the name. In this way, certain morphologically complex names would become much more transparent, revealing Latvian patterns as additional evidence of the name having indeed been born in the context of the Latvian language and culture. The focus of the paper lies on the Estonian family names containing a diminutive suffix (or part of one) that could possibly be of Latvian origin. The relevant Latvian affixes are: *-ið-*, *-ît-*, *-ul-* and *-el-*. Diminutive affixes have a special role in the history of Latvian family names. Their proportion in the Latvian name material is remarkably high. The most typical suffix occurring in Latvian family names is *-ið-*. Among Estonian family names there are up to 632 names containing some form of this suffix, which make up about one quarter of all Estonian family names of Latvian origin. In Estonian family names the Latvian suffix *-ið-* can be manifested in the forms *-in*, *-en*, *-õn* and *-ins*, *-ings*, *-inš*, *-insh*, as well as *-ina*, *-õna*, *-inja*, *-õnja*. The suffix *-ið-* is typical of Latvian farm names. Those, in turn, have often served as source for family names. The genesis of some South-Estonian micro-ethnonyms (type: *võrukene*) and place names (type: *Koobakene*, *Päevakese*) could hardly be explained overlooking a possible Latvian influence. The distinct areal distribution of the names in South-Eastern Estonia makes borrowing a rather likely assumption. The hypothesis is worthy of serious attention as it may shed some unexpected light on the history of ethnic processes in that region. The issue of the *kene*-microtoponyms is at least partly connected with Estonian family names ending in *-kene* (type: *Lõivokene*), *-kese* (type: *Poolakese*) and (partly) *-ke* (type: *Lõiveke*).